

**POROČILO O ARHEOLOŠKI RAZISKAVI V KRAJU VIR PRI STIČNI ZA
GRADNJO STANOVANJSKEGA OBJEKTA IN UREDITEV OKOLICE NA
ZEMLJIŠČU 711/11 (zdaj 711/275), K.O. STIČNA**

EŠD: 821 Vir pri Stični – Prazgodovinsko gradišče in gomilno grobišče

Številka soglasja za raziskavo:	62240-444/2017/2 z dne 8.12.2017
Številka kulturnovarstvenih pogojev:	35102-0948/2017-2-MP; z dne 19.9.2017
Vodja raziskave:	Primož Stergar, univ. dipl. arheolog
Čas izvedbe raziskave:	17.10. – 19.10.2017
Nadzornik arheološke raziskave:	Mitja Pergar, univ. dipl. arheolog, višji konservator

POROČILO 18/2017

Vir pri Stični, november 2017

Avtorja: **Sašo Porenta**
Primož Stergar, univ. dipl. arheolog

Kazalo vsebine

POGLAVJE A	3
PODATKI O RAZISKAVI:	4
OPIS POTEKA IN REZULTATOV RAZISKAVE, INTERPRETACIJE TER UKREPOV VARSTVA.....	5
POGLAVJE B	10
PODATKI O RAZISKAVI:	11
1. UVOD	12
1.1 MOTIVI IN CILJI RAZISKAVE	12
1.2 METODOLOGIJA DELA	12
2. REZULTATI.....	13
2.1 GEOGRAFSKI IN ARHEOLOŠKI ORIS PROSTORA.....	13
2.2 UGOTOVITVE IN INTERPRETACIJA	21
3. OPISI PLASTI IN STRUKTUR	24
4. NAJDBE	34
5. PREGLEDNI NAČRTI OBMOČJA RAZISKAVE	37
6. SLIKOVNE PRILOGE	41
7. PODATKI O ARHIVU NAJDIŠČA	45
8. LITERATURA IN VIRI	46

Seznam slik

Sl. 1: Pogled proti jugozahodu na obravnavano območje pred izkopom TJ	9
Sl. 2: Pogled proti severovzhodu na obravnavano območje med izkopom TJ.....	9
Sl. 3: Pogled proti jugozahodu na obravnavano območje med izkopom TJ	9
Sl. 4: Relief in hidrografija	14
Sl. 5: Območje obravnave na ortofoto posnetku	15
Sl. 6: Arheološka najdišča v okolici obravnavanega območja	20
Sl. 7: Profil območja obravnave od jugozahoda proti severovzhodu	21
Sl. 8: Profil območja obravnave od severozahoda proti jugovzhodu	21
Sl. 9: Sestavljen pogled na 1/4 severozahodnega profila TJ 1 z interpretiranimi plastmi	24
Sl. 10: Sestavljen pogled na 2/4 severozahodnega profila TJ 1 z interpretiranimi plastmi	24
Sl. 11: Sestavljen pogled na 3/4 severozahodnega profila TJ 1 z interpretiranimi plastmi	24
Sl. 12: Sestavljen pogled na 4/4 severozahodnega profila TJ 1 z interpretiranimi plastmi	25
Sl. 13: Sestavljen tlorisni pogled na TJ 2 z interpretiranimi plastmi	27
Sl. 14: Sestavljen tlorisni pogled na arheološke strukture v TJ 2 z interpretiranimi plastmi ...	27
Sl. 15: Sestavljen tlorisni pogled na TJ 3 z interpretiranimi plastmi	29
Sl. 16: Sestavljen tl. pogled na arh. strukt. v TJ 4 in delno v TJ 2 z interpretiranimi plastmi ...	30
Sl. 17: Tlorisni pogled na arh. strukture v TJ 5 in delno v TJ 2 z interpretiranimi plastmi	32
Sl. 18: Pogled na presek strukture SE 011 v TJ 4 z interpretiranimi plastmi.....	33
Sl. 19: Evidentirane najdbe.....	36
Sl. 20: Pogled proti jugozahodu na TJ 1.....	42
Sl. 21: Pogled proti jugozahodu na TJ 2.	41
Sl. 22: Pogled proti severu na SE 007 v TJ 1.	41
Sl. 23: Pogled proti severovzhodu na TJ 2.....	43
Sl. 24: Pogled proti jugozahodu na TJ 3.	42
Sl. 25: Pogled proti severu na SE 011 v TJ 2.	42
Sl. 26: Pogled proti severovzhodu na TJ 3.	44
Sl. 27: Pogled proti vzhodu na SE 011 v TJ 2 in TJ 4.	43
Sl. 28: Pogled proti severovzhodu na TJ 3, TJ 2, TJ 4 in TJ 5.....	43
Sl. 29: Pogled proti severozahodu na SE 007 v TJ 4.	45
Sl. 30: Pogled proti jugovzhodu na SE 007 v TJ 4 in TJ 2.	44
Sl. 33: Pogled proti severu na SE 011 v TJ 4.	44

POGLAVJE A

PODATKI O RAZISKAVI:

1. Številka soglasja za raziskavo: 62240-444/2017/2 z dne 8.12.2017
2. Koda raziskave: 17-0525
3. Ime najdišča: Vir pri Stični – Prazgodovinsko gradišče in gomilna grobišča
4. Naselje: Vir pri Stični
5. Občina: Ivančna Gorica
6. Katastrske reference: parc. št. 711/11 (zdaj 711/275); k.o. Stična
7. Evidenčna številka dediščine: 821
8. Tip arheološkega najdišča: gradišče, gomilno in plano grobišče
9. Datacija: pozna bronasta doba, železna doba
10. Razlog za izvedbo raziskave: gradnja stanovanjskega objekta in ureditev okolice
11. Vrsta/tip raziskave: invazivna
12. Raziskovalna metoda: arheološki testni izkop (testni jarki)
13. Posebne okoliščine raziskave: /
14. Izvajalec: Arheološke raziskave in trženje kulturne dediščine, Primož Stergar s.p.
15. Vodja raziskave: Primož Stergar, univ.dipl.arheolog
16. Trajanje terenskih del raziskave: 17.10. - 19.10.2017
17. Ureditev območja po končani raziskavi: delno zasutje, prekritje odkritih arheoloških struktur
18. Avtorja poročila: Sašo Porenta, absol. arheologije
Primož Stergar, univ. dipl. arheolog

OPIS POTEKA IN REZULTATOV RAZISKAVE, INTERPRETACIJE TER UKREPOV VARSTVA¹

Območje, kjer je predvidena izgradnja stanovanjskega objekta in ureditev okolice, parc. št. 711/11 (zdaj 711/275), k.o. Stična, se nahaja znotraj območja nepremične dediščine, ki je vpisana v Register nepremične kulturne dediščine kot Vir pri Stični – Prazgodovinsko gradišče in gomilna grobišča, EŠD 821. Zaradi načrtovane gradnje, ki predstavlja poseg v območje arheološkega kulturnega spomenika, je pristojni Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Območna enota Ljubljana, določil varstvene zahteve. Predpisana je bila izvedba predhodnih arheoloških raziskav v obliki arheološkega testnega izkopa testnih jarkov. Cilj predhodnih raziskav je bila določitev vsebine in sestave najdišča.

Arheološka raziskava je bila izvedena na celotnem območju parc. št. 711/11 (zdaj 711/275), k.o. Stična. Arheološke raziskave so obsegale arheološki testni izkop petih (5) strojnih testnih jarkov (TJ 1, TJ 2, TJ 3, TJ 4, TJ 5) različnih dimenzij do globine arheološko sterilnih plasti ali do intaktnih arheoloških struktur, na površini 665 m² (Priloga 1). Najprej smo izkopali tri testne jarke (TJ 1, TJ 2, TJ 3), nato pa na podlagi odkritih struktur in v dogovoru s pristojnim konservatorjem še dva (TJ 4, TJ 5). Skupna dolžina testnih jarkov znaša 68,3 m, s skupno površino okoli 110,3 m².

Stratigrafska slika, evidentirana med arheološkimi raziskavami, priča najverjetneje o prazgodovinski uporabi prostora in o agrarni rabi območja (njiva) od poznega novega veka do danes. Stratigrafska slika je sicer preprosta in v precejšnji meri odvisna od naravnih danosti območja ter kamnite geološke podlage, ki v veliki meri oblikuje relief celotnega območja. Pod današnjo hodno površino, ki jo predstavlja travnata ruša, se nahaja delno humozna plast, ki predstavlja nekdanjo njivsko površino, ki je bila v uporabi še pred nekaj leti. Na jugozahodnem, zahodnem, severnem in severovzhodnem delu območja smo dokumentirali različna recentna nasutja, ki jih povezujemo z različnimi nasipavanji in izravnnavami območja. Pod njivsko površino smo dokumentirali dokaj homogeno plast, ki verjetno predstavlja hodno površino po prazgodovinskem obdobju. Verjetno je plast eluvialnega nastanka oziroma E horizont. Plasti je zelo podobna pod njo ležeča tanka plast, ki bi lahko predstavljala hodno površino v prazgodovini. Obe plasti med seboj, vsaj v tlorisu, zelo težko razločujemo. Mogoče gre celo za eno plast. Plast najverjetneje prazgodovinske hodne površine je prekrivala nekakšno utrditveno nasutje, ki smo ga dokumentirali v celotnem TJ 2 in 5 ter delno v TJ 1 in 4. Gre za 7 do 8 cm debelo nasutje iz apnenčevih kamnov in grušča pomešanega z meljasto glino in glinenim meljem, ki je bila nasuta na arheološko sterilno ilovnato podlago. Gre za antropogeno plast oziroma tlakovanje, katerega namen je za zdaj še neopredeljiv. Poudariti je potrebno, da je tlak zelo dobro ohranjen in kaže bolj malo poškodb. Na istem nivoju smo v TJ 2 zahodno od tlaka dokumentirali premetano sterilno ilovnato zemljino, na nivoju katere smo dokumentirali fragmentirano bronasto latensko žičnato fibulo. Plast s fibulo se je naslanjala na nizko kamnito suhozidno strukturo, ki je potekala v smeri severozahod – jugovzhod v dolžini 5,75 m in širini okoli 0,8 m. Kamnita struktura se je nahajala v plitkem vkopu, ki sega v arheološko sterilno ilovnato

¹ Luciji Grahek se na tem mestu iskreno zahvaljujeva za pregled teksta, popravke, dopolnila in pripombe.

podlago in smo ga dokumentirali v TJ 2 in 4, nadaljuje pa se v smeri proti TJ 3. Ostaline kamnite strukture ležijo na globini okoli 45 cm, tako da jih je prekrivala njivska površina. Namembnost odkrite kamnite strukture ostaja še neznana. V TJ 3 je bila neposredno pod recentnim nasutjem in travnato površino dokumentirana kamnita geološka osnova, ki je ponekod segala celo nad površje. Med posameznimi apnenčastimi balvani smo opazili neko precej ravno, domnevno antropogeno linijo kamnov, ki smo jo pogojno opredelili kot vkop in v njega bolj ali manj nametano kamenje. Ta, pogojno rečeno, struktura naj bi povezovala posamezne gmote žive skale med seboj. Tudi pogled na ostale dele žive skale zbuja občutek, da so bile te skale v preteklosti vsaj delno namerno preoblikovane. Časovna opredelitev morebitnih tovrstnih posegov je nedoločljiva. Morda gre zgolj za izravnavo območja za potrebe obdelovanja in povečanja njive. Kamniti geološki podlagi smo sicer lahko sledili na celotnem jugozahodnem, zahodnem, severnem in severovzhodnem delu obravnavanega območja. Arheološko sterilna ilovnata podlaga se po celotnem območju nahaja nad in med kamnito geološko osnovo in se vidno debeli od severa-severozahoda proti jugu-jugovzhodu, kjer se verjetno nahaja večja kotanja zapolnjena s to ilovnato zemljino.

V okviru arheološke raziskave je bilo evidentiranih 19 artefaktov, ki so bili vzorčeni znotraj posamičnih stratigrafskih enot. Najdbe pripadajo dvem časovnim obdobjem in sicer prazgodovini ter novemu vek, 6 najdb pa je časovno neopredeljivih. Novoveške najdbe lahko pripišemo obdelovanju njive in različnim nasipavanjem, prazgodovinske najdbe pa so glede na bližino prazgodovinskih arheoloških struktur (gomile, naselbina) in tudi glede na odkrite strukture pričakovane. Še najbolj časovno izpovedna je fragmentirana bronasta latenska žičnata fibula, ki je bila odkrita na nivoju SE 012 v TJ 2. Časovno bi jo lahko opredelili v čas 2. oz. 1. stoletja pred n. št.. Glede na distribucijo in vrsto najdb bi lahko rekli, da odkrite arheološke strukture najverjetneje pripadajo obdobju prazgodovine oziroma obdobju železne dobe.

Arheološke raziskave na območju gradnje stanovanjskega objekta in ureditve okolice so potrdile prisotnost arheoloških ostalin (najverjetneje) iz prazgodovinskega obdobja. Interpretacija vseh odkritih struktur (tlakovana površina, kamniti strukturi) je zaradi skorajda popolne odsotnosti najdb zelo otežena. Kljub temu lahko v tem trenutku podamo vsaj tri hipoteze:

1: Morda gre za **ostanek prazgodovinskega (?) bivalnega ali gospodarskega objekta**, pri čemer nekoliko preseneča popolna odsotnost najdb (lončenina, kosti), bivalnih elementov kot so ognjišče ali vkopi za stojke, plasti hodnih površin z značilnimi ostanki sedimenta na njih, oglja ipd. Zanimiva je tudi sama lokacija na območju starejšeeželeznodobnega gomilnega grobišča. Zaenkrat se kaže, da gre za latensko poselitev, kar bi lahko nakazovala odkrita bronasta latenska žičnata fibula in tudi bližina latenskodobnih struktur (sledi metalurške dejavnosti na bližnji Kojini) in najdb (prvi latenski grobovi na terasi jugovzhodno od območja naših raziskav). V prid hipotezi pa govori utrjena platforma kot hodna površina (vendar brez sedimentov na njej!), kamniti strukturi kot temelji za leseno nadzidavo.

2: Glede na možne primerjave odkritega tlaka z ostalinami z nekaterih tujih latenskodobnih svetišč, se poraja vprašanje ali ne gre morebiti za **ostanek prazgodovinskega (?) kultnega prostora**. V tem primeru lahko tlakovano površino razumevamo kot osrednji del svetega prostora, ki je bil zamejen s kamnito strukturo. Pomenljiva je tudi lokacija v neposredni bližini gomilnega grobišča, kjer bi lahko pričakovali obredni prostor ali celo obredno ploščad.

3: Še vedno pa ni izključena možnost, da gre za **ostanek starejšeželeznodobne gomile**, ki je bila tekom let, predvsem z oranjem, popolnoma izravnana ter v zgornjem delu uničena. Čeprav nismo odkrili nobenih vkopov za grobove, ostalih grobnih konstrukcij ali značilno grobnih najdb, se poraja vprašanje ali ni kamnita struktura ob tlakovani površini del venca gomile; samo tlakovano površino pa lahko primerjamo z ostalinami odkritimi pri izkopavanju bližnje Tratarjeve gomile (Gomile 5).

Pristojni konservator si je, na naše obvestilo o odkritih ostalinah, raziskave ogledal. V dogovoru z njim smo neizpovedne dele testnih jam zasuli, vse strukture pa smo po zaključku terenskih del zaščitili z geotekstilom in plastično folijo. Dogovorjeno je bilo, da se bodo raziskave nadaljevale v spomladanskem času leta 2018, ko bodo izdani tudi že novi oziroma dopolnjeni kulturnovarstveni pogoji in pridobljeno soglasje za raziskave). O vseh nadaljnjih ukrepih bo odločala pristojna enota Zavoda za varstvo kulturne dediščine, OE Ljubljana.

Sašo Porenta, Primož Stergar

Sl. 1: Pogled proti jugozahodu na obravnavano območje pred izkopom TJ (foto: S. Porenta).

Sl. 2: Pogled proti severovzhodu na obravnavano območje med izkopom TJ (foto: S. Porenta).

Sl. 3: Pogled proti jugozahodu na obravnavano območje med izkopom TJ (foto: S. Porenta).

POGLAVJE B

PODATKI O RAZISKAVI:

1. Številka soglasja za raziskavo: 62240-444/2017/2 z dne 8.12.2017
2. Koda raziskave: 17-0525
3. Ime najdišča: Vir pri Stični – Prazgodovinsko gradišče in gomilna grobišča
4. Naselje: Vir pri Stični
5. Občina: Ivančna Gorica
6. Katastrske reference: parc. št. 711/11; k.o. Stična
7. Investitor: Dejan Strmole, Vir pri Stični 8, 1295 Ivančna Gorica
8. Kartografske reference (X,Y,Z): 485874.8, 89648.3, 338.1
9. EŠD: 821
10. Vrsta najdišča: gradišče, gomilno in plano grobišče
11. Okvirna datacija najdišča: pozna bronasta doba, železna doba
12. Razlog za izvedbo raziskave: gradnja stanovanjskega objekta s pripadajočo infrastrukturo
13. Vrsta/tip raziskave: invazivna
14. Raziskovalni postopek: arheološki testni izkop in arheološki podpovršinski terenski pregled
15. Posebne okoliščine raziskave: /
16. Izvajalec: Arheološke raziskave in trženje kulturne dediščine, Primož Stergar s.p.
17. Odgovorna oseba izvajalca: Primož Stergar, univ.dipl.arheol.
18. Vodja raziskave: Primož Stergar, univ.dipl.arheol.
19. Namestnik vodje raziskave: Rok Žižek, univ.dipl.arheol.
20. Strokovni sodelavci: Sašo Porenta, absol. arheol.
21. Vir financiranja: sredstva investitorja
22. Nadzornik: Mitja Pergar, univ. dipl. arheol., višji konservator
23. Pristojna OE ZVKDS: Ljubljana
24. Trajanje terenskih del raziskave: 17.10. – 19.10.2017
25. Mestočasne hrambe arhiva najdišča: Anželova 19, 2250 Ptuj
26. Način ureditve območja po končani raziskavi: delno zasutje, prekritje odkritih arheoloških struktur
27. Ogroženost: gradnja

1. UVOD

1.1 MOTIVI IN CILJI RAZISKAVE

V poročilu so podani rezultati arheoloških raziskav za projekt gradnje stanovanjskega objekta in ureditve okolice na parc. št. 711/11, k.o. Stična, ki se nahajata znotraj območja registrirane enote nepremične dediščine: Vir pri Stični – Prazgodovinsko gradišče in gomilna grobišča, EŠD 821, zato je pristojni Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Območna enota Ljubljana, določil varstvene zahteve. S kulturnovarstvenimi pogoji št. 35102-0948/2017-2-MP; z dne 19.9.2017, je bila predpisana izvedba invazivne arheološke raziskave – arheološki testni izkop. Na območju gradnje stanovanjskega objekta in ureditve okolice je bilo potrebno, na še neraziskani površini najdišča, opraviti arheološko raziskavo z namenom rekognosciranja stratigrafskega zapisa oziroma določitve vsebine in sestave najdišča.

1.2 METODOLOGIJA DELA

Arheološke raziskave so potekale na najdišču Vir pri Stični – Prazgodovinsko gradišče in gomilna grobišča (EŠD 821) in sicer na zemljiščih s parc. št. 711/11, k.o. Stična.

Arheološke raziskave so bile izvedene na celotnem območju bodočega stanovanjskega objekta in ureditve okolice. Arheološke raziskave so obsegale arheološki testni izkop petih (5) strojnih testnih jarkov (TJ 1, TJ 2, TJ 3, TJ 4, TJ 5) različnih dimenzij do globine arheološko sterilnih plasti ali do intaktnih arheoloških struktur, na površini 665 m² (Priloga 1). Najprej smo izkopali tri testne jarke (TJ 1, TJ 2, TJ 3), nato pa na podlagi odkritih struktur in v dogovoru s pristojnim konservatorjem še dva (TJ 4, TJ 5). Skupna dolžina testnih jarkov znaša 68,3 m, s skupno površino okoli 110,3 m².

Dokumentirani profili ter tlorisi v vseh petih jarkih so bili ročno očiščeni in določene so bile vidne plasti – stratigrafske enote (SE). Za vsako evidentirano SE je bila izdelana opisna dokumentacija, v sklopu katere smo beležili sestavo plasti, konsistenco, barvo (na podlagi Munsellove barvne lestvice), debelino plasti, njeno relativno globino ter druge značilnosti (najdbe). Izpovedni deli profilov so bili tudi fotografsko dokumentirani. Prav tako je bila fotografsko dokumentirano celotno območje obravnave. Celotno izkopano območje ter vse arheološke strukture so bile izmerjene z geodetsko merilno postajo. Tako pridobljene podatke smo pretvorili v meritve in jih nadalje računalniško obdelali v programu AutoCAD. S tem smo dobili georeferenciran digitalni izris celotnega obravnavanega območja z vsemi arheološkimi znaki.

2. REZULTATI

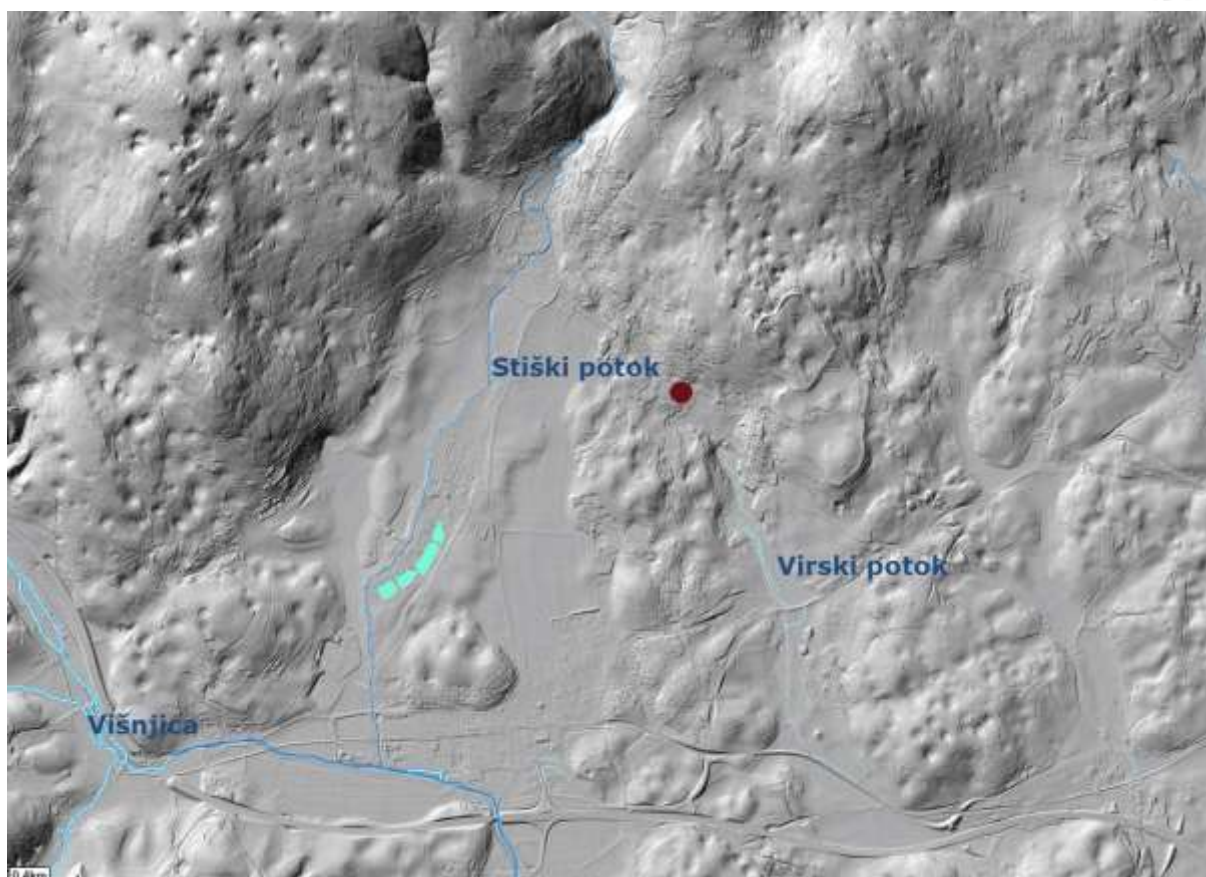
2.1 GEOGRAFSKI IN ARHEOLOŠKI ORIS PROSTORA²

Vir pri Stični (občina Ivančna Gorica) je gručasto naselje v Dolenjskem podolju (5), ki v osrednji Sloveniji razpotečeno poteka v smeri zahod – vzhod. V njo spadajo Grosupeljsko kraško polje, Stiški kot, Dobska uvala, Trebanjsko podolje in Mirnopedška dolina. Površje v nesklenjenih ulekninah sestavljajo naplavine ponikalnic, med katerimi je najdaljša Temenica. Vmesni vzpeti predeli so bolj izrazito zakraseli. Vode (Sl. 4) pritekajo v podolje z večinoma neprepustnega Posavskega hribovja. Zahodni del je bolj razgiban in ima ponekod značaj hribovja. Po strženu podolja sta speljani magistralna cesta in železnica med Ljubljano in Novim mestom. Naselje spada v občino Ivančna Gorica. Nahaja se na južnem vznožju Malega Boršta (408 m) ter jugovzhodno od Stične. K naselju sodita zaselka Vrh in Kojina, pod katerim izvira potok Vir, ki kmalu ponikne. Tu je naravoslovec Scopolli našel in poimenoval človeške ribice. V okolici je več kraških jam.

V pokrajini se stikajo različne tektonske in kamninske enote. Na severu, v odrastkih Posavskih gub, so v neprepustnih skrilavih glinovcih, meljevcih, peščenjakih, konglomeratih, dolomitih z roženci in tufih povirja vseh glavnih vodotokov pokrajine: Grosupeljščice, Višnjice in Temenice. Skladi najstarejših kamnin so narinjeni na jug, na triasni dolomit. Dolomit prevladuje v osrednjem pasu podolja, nanj pa je bila z višjega sveta nanesena debela plast pliocenske rjavordeče gline. V južnem delu podolja, kjer prevladujejo čisti jurski in kredni apnenci, je močno zakrasevanje. Tam vode, ki tečejo s severa, izginjajo v podzemlje in se v obliki kraških izvirov spet pojavljajo južneje, na bregovih Krke. Številne, a kratke ponikalnice (npr. Virski potok) so tudi drugje po zaplatah neprepustnih kamnin. Vsi ti vodotoki zaradi majhne prepustnosti kraških ponikev in ugrezanja posameznih delov površja (npr. Stiški kot) pogosto poplavlja in odlagajo holocenske usedline. Ilovnati in glineni nanosi pokrivajo četrtino površja, drugje pa prevladujejo karbonatne kamnine. Stiški kot, najbolj zahodni del srednje Dolenjske, se na zahodu in severu naslanja na kraške planote, proti vzhodu pa komaj opazno prehaja v Šentviško kotlinico. Oblikovale so ga vode z Leskovške in Metnajske planote. Območje ima večinoma površinsko rečno mrežo, vendar se hkrati pojavljajo tudi vrtače in ponikve. Južno od Vira je suha dolina, dalje proti jugu pa kras povsem prevlada. Močno je razvit tudi v severnem zaledju Stične, kjer so številne podzemne jame. Območje je pomembno za poselitev, kmetijstvo in promet. Tu potekajo pomembne cestne in železniške povezave iz smeri zahod – vzhod (Ljubljana – Novo mesto) in sever – jug (dolina reke Save in Krke). Te prometnice (npr. krak jantarne poti) so tu potekale že v prazgodovine in rimskem času.³

² Delno povzeto po STERGAR, P. et al. 2015, *Poročilo o izvedbi arheološkega dokumentiranja ob gradnji primarnega in sekundarnega kanalizacijskega omrežja na območju EŠD 821 – Vir pri Stični – Prazgodovinsko gradišče in gomilna grobišča, 29663 – Vir pri Stični – Arheološko najdišče Kojina*; Poročilo 10/2014, Celje, 15-20. Tam je citirana tudi vsa literatura.

³ PERKO, D. in OROŽEN ADAMIČ, M. 1998, 461-462, 464.

Sl. 4: Relief in hidrografija (vir: ARSO).

Obravnavano območje ima akrična izprana tla (luvisol) na apnencu in dolomitu ⁴. Tla spadajo v eluvialno – iluvialna tla. Gre za kisle prsti, ki imajo z glino obogaten spodnji del profila, visoko kationsko izmenjalno kapaciteto in visoko zasičenost z baznimi kationi. Talni profil gradijo horizonti: **A** (humusno akumulativni horizont) – **E** (eluvialni horizont; je svetlejši zaradi izpiranja finih talnih delcev (gline) in humusnih snovi) - **B** (iluvialni horizont; v njih se zadržujejo izprane snovi iz zgornjih horizontov; nastal je zaradi preperevanja primarnih mineralov in tvorbe gline) – **C** (razdrobljen del matične kamnine). A horizont je temno rjave barve, debel okoli 15 cm in ima ilovnato do GI teksturo. Tla so nastala so na živi skali trdih apnencev in dolomitov. Na njih dobro uspeva gozd. Primerne so še za pašnike in travnike, kjer so globlje pa tudi za njive. V primerjavi z leti 1825 (Franciscejski kataster za Kranjsko) ⁵ in 1868 (Reambulančni kataster za Kranjsko) ⁶ je prostor precej bolj gosto poseljen (Priloga 3).

Na obravnavanem območju do začetka 19. stoletja ni bilo nobenih resnejših arheoloških raziskav, pa tudi potem so se raziskave omejile na mogočno prazgodovinsko naselbino in pripadajoče gomilno grobišče na Viru pri Stični, ki ju uvrščamo med najpomembnejša železnodobna najdišča v Sloveniji.

Leta 1809, v času Ilirskih provinc, sta Valentin Vodnik in francoski raziskovalec E. M. Siauve prišla na Vir pri Stični v okviru njunih raziskav antičnih krajev. V. Vodnik je takrat

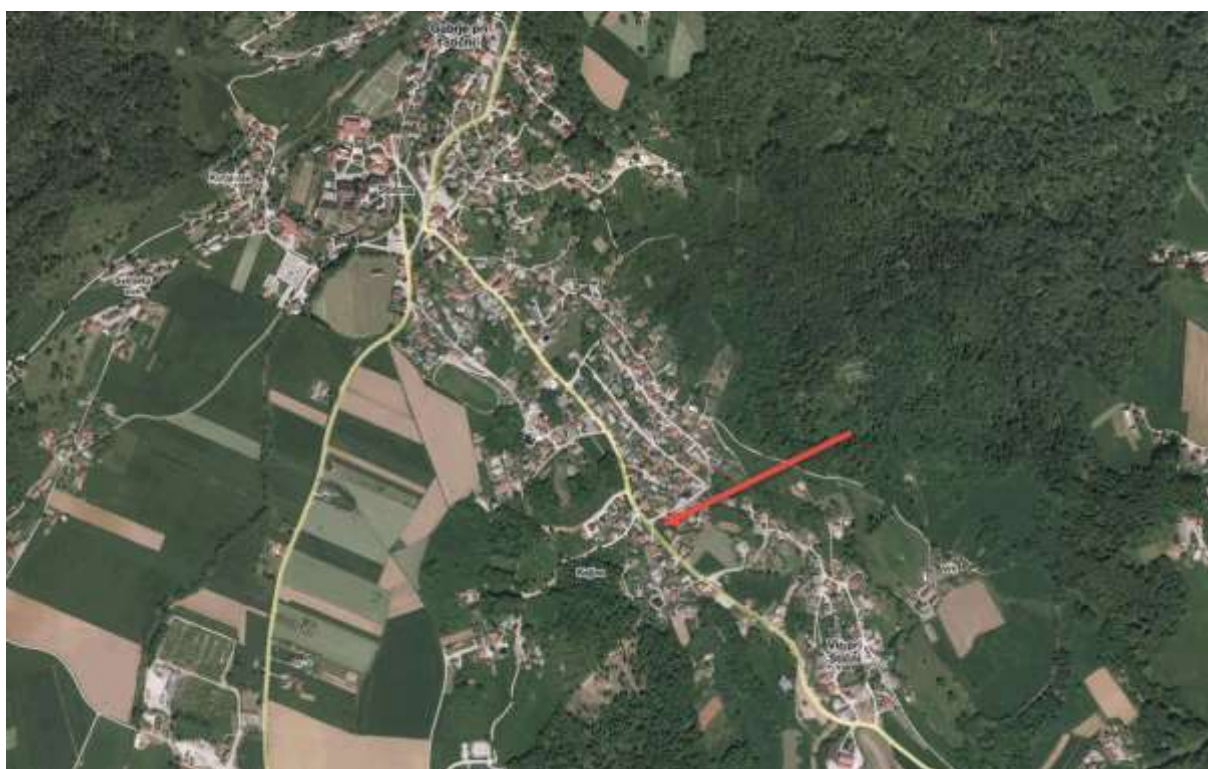
⁴ http://www.geopedia.si/#T105_F6250:411_x486202_y89418_s15_b4

⁵ Arhiv RS: <http://arsq.gov.si/Query/bild.aspx?VEID=230132&DEID=10&SQNZNR=1>

⁶ Arhiv RS: <http://arsq.gov.si/Query/bild.aspx?VEID=238925&DEID=10&SQNZNR=1>

izdelal načrt virskega prazgodovinskega naselja, ki ga pa ni v nobeni znanstveni evidenci. Oba sta bila mnenja, da je virsko naselje ostanek znamenitega Metuluma. Drugi strokovni opis virskega prazgodovinskega naselja z ohranjenim načrtom pripada tedanjemu gozdarju sekvestriranega posestva stiškega samostana J. H. Stratilu, ki ga je objavil 16.3.1827 v listu Illyrisches Blatt. Naselje je že leta 1824 tudi izmeril v površini 38 oralov ali 21,87 ha. Stratil je videl v bližnjih gomilah, ki jih je takrat naštel okoli sto, pokope staronordijskih ljudstev. Tudi on je dopuščal možnost, da gre za Metulum ali pa Menetium. Gomile je opisal kot stožčaste, 2 do 10 sežnjev visoke, obseg pa znaša od 15 do 40 sežnjev. Nasute naj bi bile iz rdeče, železo vsebujoče barske ilovice. Nekatere so se v sredini že same udrle, kar dokazuje, da imajo v sredini votel prostor, druge so zopet močno zorane ali odkopane. Večina pa je še celih. Na mnogih orjejo in sejejo, večinoma pa so porasle s hrasti in bukvami, nekatere leže puste in prazne. Zapisal je, da ljudje dobivajo v njih najdbe.

Sl. 5: Območje obravnave na ortofoto posnetku (vir: PISO).

Prvi, ki je na Viru izkopaval, je bil nadporočnik Nettelbach iz Mecklenburga. Pod njegovim vodstvom so leta 1853 odkopali pet gomil severno od bivše državne ceste (področje gomil 69–72), ki vodi od Ivančne Gorice proti Radohovi vasi. O teh izkopavanjih vemo bolj malo. Omenja se predvsem bogat grob, obložen s kamnitimi ploščami, v katerem so našli tudi dvoglavi konjski obesek. P oleg tega naj bi bili v grobu še daritveni noži, zdrobljene posode, steklene jagode, zapestnice s sledovi tkanin in fragmenti bronaste oziroma svinčene posode, sežgane kosti, zoglenelo lubje in nekaj človeških zob.

Leta 1866 je Josip Jurčič zapisal in objavil kratek zapis z naslovom Mogile pri Virji in narodna pravljica o njih, ki je bila objavljena v Slovenskem glasniku 12 (objavljena tudi v zbranih delih 10 iz leta 1982). Jurčič je po spominih svoje matere in domačinov zapisal zgodbo o virskem mestu, kralju Artulji in Artiži vasi, bitki, Metnaju, vojščakih in gomilah.

Jurčič je izhajal iz metodično pravilnega izhodišča, da ima narodova pravljica v svojem jedru skrito zgodovinsko resnico, ki pa je seveda že precej spremenjena in kakšne znanstvene veljave ne more imeti. 30.7.1878 je na Vir prišla komisija Prazgodovinske komisije pri matematično-naravoslovnem razredu dunajske akademije znanosti pod vodstvom Karla Dežmana. Komisija je naredila opis in skico arheološkega Vira. Dežman je leta 1879 napisal temeljit pregledni članek o gomilah na Kranjskem. Izhajal je v časniku Laibacher Tagblatt in izšel tudi v posebni brošuri. V njem je obširno poročal tudi o Viru. Istočasno je pisal o Viru tudi Alfons Müllner v svojem delu Emona, ki se je predvsem ukvarjal z rimskim obdobjem, umestil pa je tudi postojanko Acervo, ki jo navaja Tabula Peutingeriana, v področje Šentvida pri Stični oziroma Stične.

V letih 1885 do 1887 je Jernej Pečnik opravil več terenskih obhodov in izdelal topografsko arheološko karto Višnje Gore in okolice, ki so sestavljene iz zemljevidov, na katerih so vrisane lokacije in opisi najdišč. Pečnik je v Stični malo izkopaval, saj je zelo kmalu spoznal slabo ohranjenost stiških najdb zaradi kisle stiške ilovice. Omenja se njegov izkop skeletnega groba, obdanega s ploščami, ki ga je izkopal 28.9.1891 (področje gomil 87 - 92). V njem je našel štiri posode, med njimi tudi apulsko vazo. Nekaj tednov kasneje je tam izkopal še nekaj žganih grobov. Leta 1894 je izkopal veliko gomilo pri Gomilarju (gomila 52, gomila Trondel na seznamu vojvodinje Mecklenburške), ne da bi prišel do najdb, Pečnik omenja le velike količine pepela. V tem času je Simon Rutar ponovno opisal in skiciral arheološki Vir z vrisanim naseljem in gomilami.

Leta 1892 je bilo na južnem pobočju virskega železnodobnega naselja odkrita tudi velika količina železne žlindre in volka, o čemer poroča Müllner.

Najpomembnejša in najboljšežnejša izkopavanja pred prvo svetovno vojno je v letih 1905 do 1914 vodila vojvodinja Paul Friedrich von Mecklenburg. Na Viru in njegovi okolici je izkopala 11 gomil s 186 evidentiranimi grobovi.

Pred 1. svetovno vojno, leta 1906, je na Viru izkopaval tudi Alfred Goetze, ki je bil tedaj uslužbenec berlinskega muzeja. Goetze je izkopal gomilo 125, ki je zdaj popolnoma splanirana. Izkopal je 29 najdiščnih kompleksov. Gradivo je prišlo v berlinski muzej in je bilo objavljeno le v posameznih delih. Po letu 1945 je gradivo pogrešano, ohranili so se le posamezni kosi v zahodnem in vzhodnem Berlinu. Goetze je bil šolan arheolog in je zato dobro obvladal metode terenskega dela. Opravljal je meritve, beležil je merske podatke o grobovih v gomili, naredil je tudi skice in tloris gomile. Vse kaže, da ga je vojvodinja posnemala in si prizadevala izkopavati na strokovno neoporečen način, kar so ji priznavali tudi najvidnejši evropski arheologi, ki so jo obiskali na terenu.

Svojih dognanj in rezultatov izkopavanj ni objavila in šele leta 1934, ko je izšel katalog Treasures of Carniola in študija R. Ložarja, je arheološka stroka spoznala njene izkopane najdbe. Po raznih noticah je nekaj znanega o tem, kje je kopala, o najdbah pa ni bilo znanega nič. Arheološka stroka je njena izkopavanja nekako morala dopuščati, kljub pomislekom, saj je pripadala visokemu nemškemu plemstvu. Izkopavanja je denarno podpiral njen bratranec nemški cesar Viljem II., ki je za svoj vložek dobival posamezne dragocene kose iz izkopavanj. Izkopanine je vojvodinja hranila na gradu Bogenšperk, kjer je tudi živela v tistem obdobju. Po končani 1. svetovni vojni so najdbe prišle pod sekvester in bile deponirane v Narodnem

muzeju v Ljubljani. Leta 1929 je bil sekvester odpravljen in njena dedinja je dobila dovoljenje za izvoz najdb. Zbirka je prišla na dražbo v Zürich in bila prodana v Ameriko, kjer je prišla v last Peabody Museum na Harvardu. Ob avkciji leta 1934 je bil izdan katalog, *Treasures of Carniola*, ki so ga pripravili takratni vodilni strokovnjaki. Leta 1981 je katalog virske zbirke objavil P. S. Wells.

Med obema vojnama je na Viru izkopaval kmet Albin Hrast, ki je izkopal grob s situlo in grob z oklepom. Rajku Ložarju gre zahvala, da sta ti dve dragoceni grobni celoti prišli v Narodni muzej v Ljubljani. Drugo gradivo je prišlo bodisi v privatne roke bodisi v Narodni muzej. To gradivo pa zaradi pomanjkljivih najdiščnih podatkov nima večje znanstvene teže. V tem času so izkopavali tudi drugi zasebniki, ing. L. Fedran, čigar zbirka je po drugi svetovni vojni prišla v Narodnem muzeju. Med nakupovalci gradiva je bil zlasti dejaven zlatar Eberle, ki je svojo zbirko leta 1945 prenesel v Nemčijo in jo vsaj delno prodal muzeju v Mainzu.

Leta 1936 je krajši čas izkopaval tudi Ložar (gomilo 74), ki pa svojih izkopavanj ni objavil. Najdbe tudi niso bile inventarizirane, tako da se je gradivo med drugo svetovno vojno delno zamešalo in ga lahko le delno evidentiramo.

Po drugi svetovni vojni je raziskoval v Stični Narodni muzej v Ljubljani. Raziskal je dve gomili. V letih 1946, 1952 do 1953 je pod vodstvom Jožeta Kastelica in pod vodstvom Staneta Gabrovca v letih 1960 do 1964 raziskal gomilo 48 in pod vodstvom S. Gabrovca tudi gomilo 5. Od leta 1967 do 1974 pa so potekala obsežna naselbinska izkopavanja Narodnega muzeja v Ljubljani pod vodstvom S. Gabrovca na območju prazgodovinskega naselja na Viru. Ta raziskovanja in tudi raziskovanja gomil 48 in 5 so prinesla pomembne podatke o poselitvi ter na podlagi njih je bil na novo postavljen in opredeljen kronološki in kulturnozgodovinski koncept halštatske kulture na Dolenjskem. To velja za kronologijo, način pokopa, predvsem za strukturo gomilnega pokopa, pa tudi za tipologijo naselij in njihovega utrdbenega sistema. S temi odkritji je bil arheološki Vir uvrščen v sam vrh evropske in tudi svetovne arheološke znanosti.

Leta 1994 je izšla monografija *Stična I - Naselbinska izkopavanja* (Katalogi in Monografije 28), ki jo je objavil Stane Gabrovec in Narodni muzej Slovenije v Ljubljani. To delo je prikaz celotnega naselbinskega izkopavanja na Viru v letih 1967 do 1974, poleg tega pa delo obsega še topografski oris Vira in okolice ter dokaj podroben opis zgodovine raziskav s pripadajočimi dokumenti.

Leta 2006 je pod avtorstvom S. Gabrovca in soavtorjev (Ana Kruh, Ida Murgelj, Biba Teržan) pod okriljem Narodnega muzeja Slovenije izšla monografija *Stična II/1 - Gomile starejše železne dobe* (Katalogi in Monografije 37), ki predstavlja katalog vseh grobnih najdb halštatskega obdobja, ki ga poznamo iz Vira pri Stični in se osredotoča predvsem na izkopavanja po 2. svetovni vojni, obsega pa tudi najdbe iz vrhunskih knežjih grobov, grob z oklepom in grob z ornamentirano situlo, izkopanima med obema vojnama. Poleg naštetega obsega katalog tudi vse neobjavljeno gradivo iz Vira pri Stični, tudi tiste, ki je ležalo v depoju še izpred 2. svetovne vojne (izkopavanje R. Ložarja iz leta 1936 in Japove gomile), zbirki Hrasta in Fedrana, najdbe Goetzeja, Pečnika, vojvodinje Mecklenburške (najdbe iz Narodnega muzeja Slovenije), grobovi iz Pristavljave vasi, sporadične najdbe iz raznih gomil, grob z oklepom iz gomile 52 in pasna spona iz gomile 55. Ta monografija vsekakor

predstavlja monumentalno delo, saj je na enem mestu zbrana in objavljena ogromna količina gradiva, fotografij, tabel, skic in besedila, ki slika arheološki Vir v sijajni luči in mu daje vodilno mesto v slovenski prazgodovinski znanosti. Leta 2008 je izšel še drugi del monografije o Stični (Stična II/2; Katalogi in Monografije 38), ki predstavlja spremno besedilo gradivu objavljeno v prvem zvezku. Omeniti moramo tudi objavo Lucije Grahek iz leta 2013. Objava se osredotoča predvsem na stratigrafijo in analizo keramičnega gradiva, ki je bilo izkopano tekom sondiranja na naselbini.

V letih 2013 – 2014 so potekale arheološke raziskave v okviru gradnje kanalizacijskega kanala⁷ na Viru pri Stični, ki jih je opravilo podjetje Arheološke raziskave in trženje kulturne dediščine, Primož Stergar s.p., pod vodstvom Primoža Stergarja in Roka Žižka. Arheološke raziskave so bistveno osvetlile arheološko sliko Vira pri Stični.⁸ Najstarejšo odkrito stopnjo poselitve prostora izpričujeta dve lokaciji žarnogrobiščnih grobov. Prva skupina grobov se nahaja med aluvialnimi nanosi v dolini Virskega potoka, medtem ko se druga nahaja na topografsko višje ležečem območju, med skupino že znanih halštatskih gomil. Odkriti grobovi tako potrjujejo dosedanje domnevo o obstoju obsežnega planega grobišča na tem območju že pred nastankom železnodobnega gomilnega grobišča. Dopolnjeno sliko starejše železnodobne poselitve predstavlja odkritje delno izropanega bojevnškega pokopa znotraj doslej nepoznane gomile. Svojo prostorsko umestitev pa je dobila tudi dolgo iskana nekropola iz obdobja mlajše železne dobe. Prvič odkriti todobni grobni konteksti se nahajajo na prvi terasi pod jugozahodnim delom naselbine, pribl. 100 m od njenega obrambnega obzidja. Poleg dveh ženskih grobov, s skromnejšimi lončenimi pridatki, je bil odkrit tudi bojevniški grob z bogatimi pridatki, prekrit s kamnito grobljo. Na podlagi analize pridatkov, odkrite grobove umeščamo nekako v poznolatenski čas, ko je bilo znotraj naselbine zgrajeno prečno obzidje. Poleg naštetih grobnih kontekstov so bile tekom arheološkega dokumentiranja ob gradnji, na območju arheološkega najdišča Kojina (EŠD 29663), odkrite vkopane zemljene strukture, zapolnjene s kamnitim materialom, med katerim se je nahajal tudi za območje netipčni peščenjak in ostanki ožgane gline ter žganine brez žlindre. Interpretiramo jih kot ostanke železnodobnih peči oziroma struktur namenjenih predelavi rude.

Leta 2016 so bili v okviru zaščitnih izkopavanj na območju gomile 1 (načrt Gabrovca iz leta 1994) odkriti plani žarni grobovi.⁹

Analizo najdb iz arheoloških raziskav v letih 2013 – 2014 in 2016 je opravila in objavila Lucija Grahek leta 2017.¹⁰

Leta 2016 so bile v neposredni bližini opravljene arheološke raziskave, ki jih je izvedlo podjetje Arheološke raziskave in trženje kulturne dediščine, Primož Stergar s.p.. Ugotovljena je bila poznosrednjeveška oziroma zgodnjenovoveška poselitev območja.¹¹

⁷ V sklopu tega projekta je tudi v tem poročilu obravnavano območje, ki se nahaja v neposredni bližini (Priloga 5).

⁸ STERGAR, P. et al. 2015, *Poročilo o izvedbi arheološkega dokumentiranja ob gradnji primarnega in sekundarnega kanalizacijskega omrežja na območju EŠD 821 – Vir pri Stični – Prazgodovinsko gradišče in gomilna grobišča, 29663 – Vir pri Stični – Arheološko najdišče Kojina*; Poročilo 10/2014, Celje.

⁹ Izkopavanja je opravilo podjetje Arhos d.o.o., pod vodstvom Ahaca Šinkovca.

¹⁰ GRAHEK, L. 2017, 197-244.

Zaradi pomembnosti, velikosti in zgodnjega zanimanja za prazgodovinsko naselje in grobišča na Viru pri Stični, so bila ostala najdišča iz okolice Stične skoraj spregledana.

Večjih sistematičnih izkopavanj na obravnavanem območju do 90. let 20. stoletja praktično ni bilo, razen seveda že omenjena izkopavanja prazgodovinskega kompleksa na Viru pri Stični. Tako je leta 1952 J. Kastelic na Gradišču nad Stično naredil dve sondi. Odkril je dva žarnogrobiščna fragmenta, ki jih datiramo v čas ljubljanske žarnogrobiščne skupine - Ljubljana Ib.

Z izgradnjo avtocestnega križa v letih 1994 do 2003 je bilo odkritih nekaj novih najdišč. Leta 1999 je bil na Studencu pri Ivančni Gorici raziskan domneven prazgodovinski stanovanjski objekt.

V okviru konservatorskih posegov v križnem hodniku samostana Stična je Marko Frelj v atriju križnega hodnika leta 2003 odkril kamniti suhi zid, poleg njega pa odlomke prazgodovinske lončenine, kos žrmelj, sledove ognja in ostanke žgane gline, s katero so bile premazane stene objekta. Na podlagi lončenine je najdbe datiral v čas starejše železne dobe.

Poleg najdišč iz železne dobe se v okolici nahajajo tudi najdišča iz drugih obdobj. Iz Stične so znane najdbe iz pozne bronaste dobe in sicer meč, sulična ost in igla. V Pristavlji vasi so bili odkriti grobovi iz pozne bronaste dobe. Iz latenskega obdobja so znane najdbe iz gomile II po Mecklenburški, poroča se tudi o dveh keltskih srebrnikih. V stiškem samostanu se nahajajo trije rimski nagrobniki. Eden je bil najden med reguliranjem Stiškega potoka pri podpornem zidu. V pripisu je ohranjen četrti nagrobnik, ki naj bi bil najden "*in agro Sitticensi Lemberg dicto*". Lokacija je bila doslej neznana, iz franciscejske katastrske mape pa je razvidno, da imajo ledinsko ime "Limperk" njive zahodno od ceste Ivančna gorica - Stična, nekako sredi med tema krajema. Na oglu stiške pristave je bil vzidan reliefni kamen, ki je zdaj v Narodnem muzeju v Ljubljani. Točna provenienca vseh kamnov - razen v rokopisu omenjenega - je neznana. Podobno je tudi z drobnimi grobnimi najdbami iz tega časa: zanesljivo najdišče je "Kafehaus" (rimski grobovi odkriti leta 1936), ki se nahaja južno od samostana. Narodni muzej hrani iz Stične in okolice rimske novce iz 1. do 4. stol. n. š.. Na območju samostana je bil odkrita tudi rimska fibula. Tudi na Viru pri Stični so bili odkriti grobovi iz rimskega obdobja. J. Perne je na svojem vrtu izkopal balzamarij in drobno posodo iz 4. stoletja po n. š.. Rimski grobovi so bili odkriti tudi v Pristavlji vasi. Omeniti moramo tudi rimsko obcestno postajo *Acervo*, ki se nahaja nekje na območju Ivančne Gorice. Ivančna Gorica je tudi sicer znana po ostalinah iz rimskega obdobja. Iz obdobja pozne antike je znano najdišče na Pristavi nad Stično. Ostaline iz zgodnjega srednjega veka so bile odkrite v Ivančni Gorici. Srednji vek zaznamuje predvsem samostanski kompleks v Stični, ki so ga začeli graditi leta 1132.

Sam kraj Vir pri Stični v pisnih virih prvič zasledimo leta 1505 v urbarju stiškega samostana in sicer zapisan kot *Weyeren*¹². Takrat naj bi se na Viru nahajale štiri kmetije.¹³ Leta 1746 se omenja Vir ponovno v zvezi s posestvijo stiškega samostana in sicer kot *Wayer*,

¹¹ PORENTA, S., STERGAR, P. 2017.

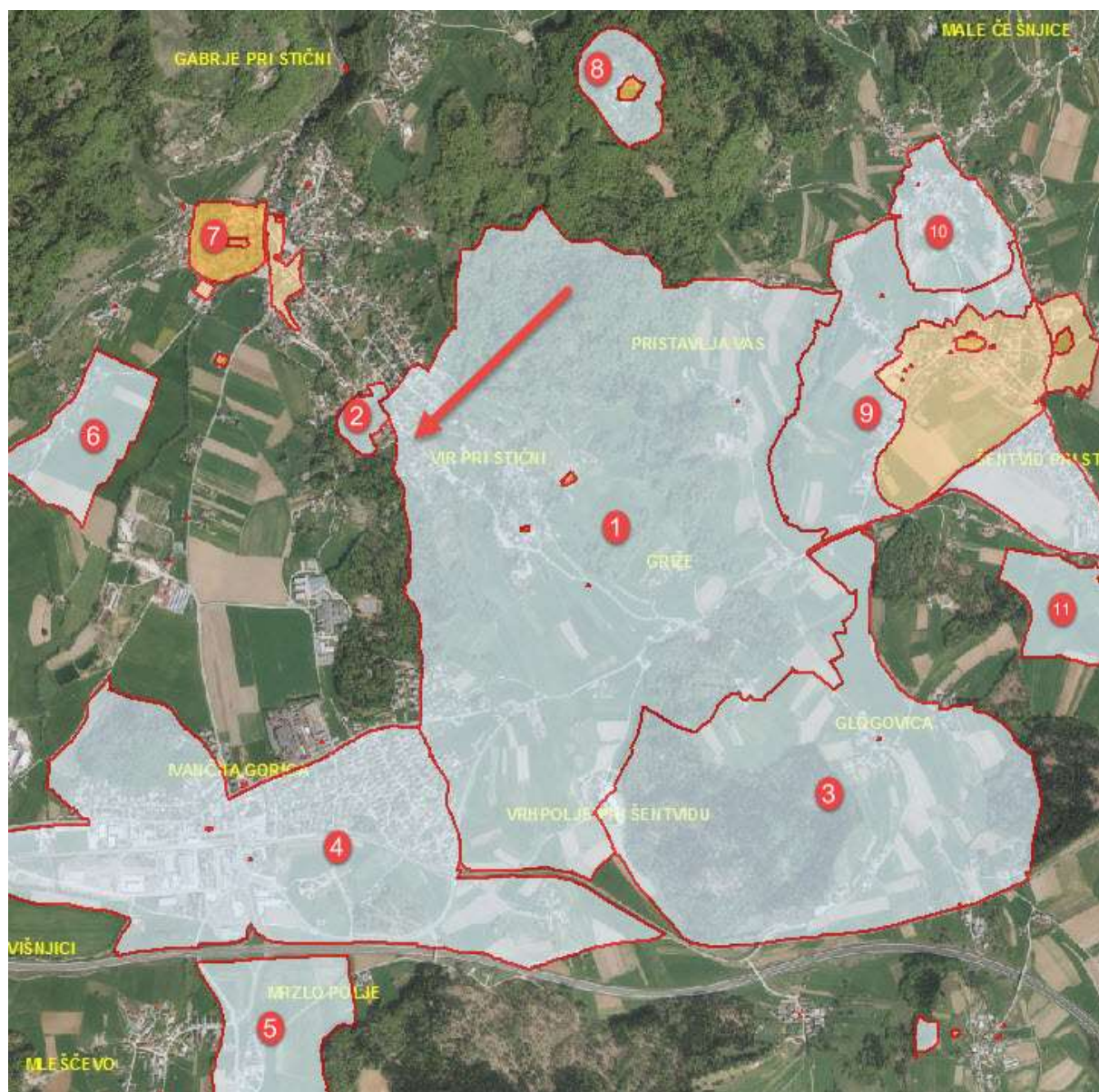
¹² SHT – Slovenska historična topografija.

¹³ MLINARIČ, J. 1994, 297.

kjer je živel 25 stiških podložnikov.¹⁴ Prvi kartografski prikaz Vira je iz leta 1784, kjer je Vir zapisan kot *Vier*.¹⁵ Gre za jožefinsko vojaško karto, ki pa nam daje bolj shematičen kot pa realni prikaz stanja. Poselitev Vira v 19. stoletju nam prikazujeta Franciscejski kataster za Kranjsko iz leta 1825 (Priloga 2) in Reambulančni kataster za Kranjsko iz leta 1868. Na Franciscejskem katastru je razvidno, da je bilo območje takrat poraslo s travo in grmovjem.

Danes podatki o rabi tal uvrščajo parcelo 711/11, k.o. Stična med pozidana in sorodna zemljišča.¹⁶

Sl. 6: Arheološka najdišča v okolici obravnavanega območja (vir: RKD Situla): 1 – Vir pri Stični, 2 – Vir pri Stični - Kojina, 3 – Glogovica, 4 – Ivančna Gorica, 5 – Mrzlo Polje pri Ivančni Gorici, 6 – Stična - Kafehaus, 7 – Stična - Samostan, 8 – Petrušnja vas - Gradisce, 9 – Šentvid pri Stični, 10 – Petrušnja vas, 11 – Sv. Rok.

¹⁴ MLINARIČ, J. 1994, 764.

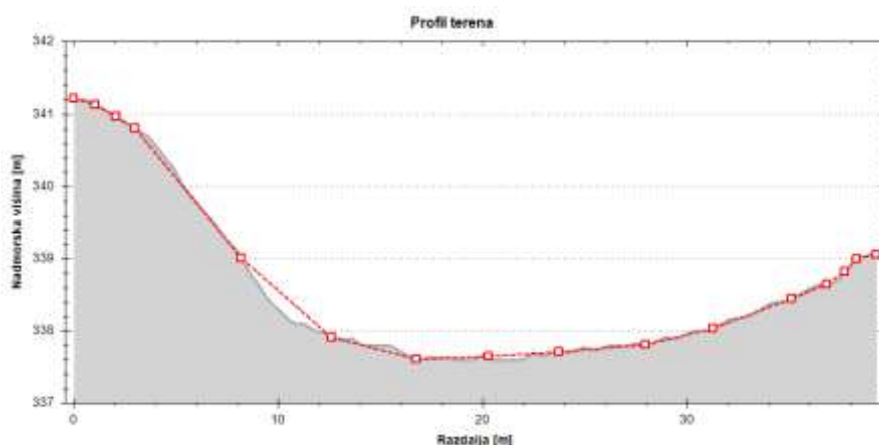
¹⁵ MAPIRE – First Military Survey.

¹⁶ PISO – Prostorski informacijski sistem občin.

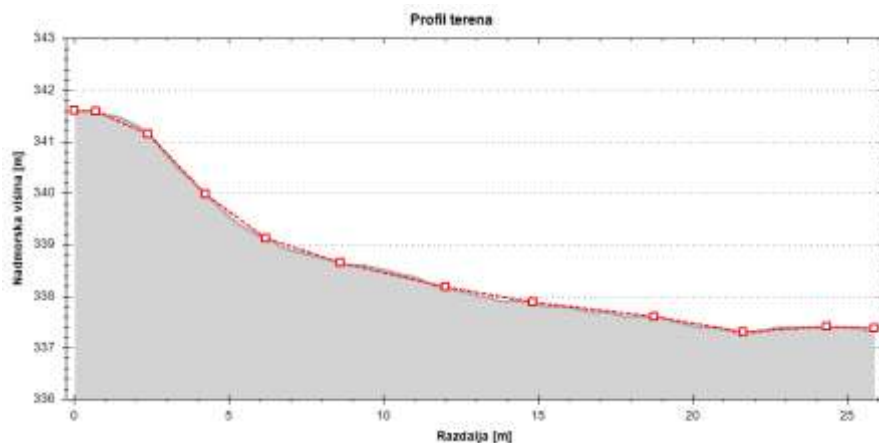

2.2 UGOTOVITVE IN INTERPRETACIJA

Arheološka raziskava je potekala znotraj registrirane enote nepremične kulturne dediščine Vir pri Stični – Prazgodovinsko gradišče in gomilna grobišča (EŠD 821). Območje izvajanja arheoloških del je zajemalo zemljišče 711/11 (zdaj 711/275), k.o. Stična, ki predstavlja travniško površino še do nedavnega v uporabi kot njivska površina. Parcela obsega površino 665 m² in je orientirana v smeri jugozahod – severovzhod. Parcela se nahajata med tremi cestami, ki zamejujejo območje zahodu (cesta Stična – Vir), severu (asfaltirana ulica) in severovzhodu (asfaltirana ulica). Na vzhodu se nahaja pozidano zemljišče z vrtom. Območje, kjer se nahaja obravnavana parcela se imenuje Virska gmajna, ki je bila pred gradnjo hiš večinoma poraščena z grmovjem in močno skalnata. Obravnavana parcela ima polkrožno obliko, ki se odpira proti vzhodu. V bistvu gre za manjšo kotanjo oziroma dolinko, zaprto s treh strani, kjer se nahajajo ceste. Teren pada iz vseh treh strani, kjer so ceste dokaj strmo (Sl. 9, 10). Najvišja višinska razlika je okoli 3,5 m. Relief je posledica kamnite geološke podlage, ki obkroža parcelo z vseh strani, razen z zahodne. Zaradi teh naravnih danosti območja smo najprej izkopali TJ 1, TJ 2 in TJ 3, ki so različnih dimenzij, vse pa so usmerjene v smeri jugozahod – severovzhod. Kasneje smo zaradi natančnejšega ovrednotenja odkritih arheoloških struktur izkopali še TJ 4 in TJ 5. Skupno je bilo na površini 665 m² izvedenih ter dokumentiranih 5 strojnih testnih jarkov do globine arheološko sterilnih plasti oziroma do globine intaktnih arheoloških struktur (Priloga 1, Priloga 3).

Sl. 7: Profil območja obravnave od jugozahoda proti severovzhodu (vir: PISO).

Sl. 8: Profil območja obravnave od severozahoda proti jugovzhodu (vir: PISO).

Stratigrafska slika, evidentirana med arheološkimi raziskavami, priča najverjetneje o prazgodovinski uporabi prostora in o agrarni rabi območja (njiva) od poznega novega veka do danes. Stratigrafska slika je sicer preprosta in v precejšnji meri odvisna od naravnih danosti območja ter kamnite geološke podlage, ki v veliki meri oblikuje relief celotnega območja. Pod današnjo hodno površino, ki jo predstavlja travnata ruša (SE 003), se nahaja delno humozna plast, ki predstavlja nekdanjo njivsko površino (SE 004), ki je bila v uporabi še pred nekaj leti. Na jugozahodnem, zahodnem, severnem in severovzhodnem delu območja smo dokumentirali različna recentna nasutja (SE 001 in 002 v TJ 1 in TJ 2 ter SE 013 v TJ 3), ki jih povezujemo z različnimi nasipavanji in izravnnavami območja. Pod njivsko površino smo dokumentirali dokaj homogeno plast, ki verjetno predstavlja hodno površino po prazgodovinskem obdobju (SE 005). Verjetno je plast eluvialnega nastanka oziroma E horizont. Plasti je zelo podobna pod njo ležeča tanka plast, ki bi lahko predstavljala hodno površino v prazgodovini (SE 006). Obe plasti med seboj, vsaj v tlorisu, zelo težko razločujemo. Mogoče gre celo za eno plast. Plast najverjetneje prazgodovinske hodne površine je prekrivala nekakšno utrditveno nasutje (SE 007), ki smo ga dokumentirali v celotnem TJ 2 in 5 ter delno v TJ 1 in 4. Gre za 7 do 8 cm debelo nasutje iz apnenčevih kamnov in grušča pomešanega z meljasto glino in glinenim meljem, ki je bila nasuta na arheološko sterilno ilovnato podlago. Gre za antropogeno plast oziroma tlakovanje, katerega namen je za zdaj še neopredeljiv. Poudariti je potrebno, da je tlak zelo dobro ohranjen in kaže bolj malo poškodb. Na istem nivoju smo v TJ 2 zahodno od tlaka dokumentirali premetano sterilno ilovnato zemljino (SE 012), na nivoju katere smo dokumentirali fragmentirano bronasto latensko žičnato fibulo. Plast s fibulo se je naslanjala na nizko kamnito suhozidno strukturo (SE 011), ki je potekala v smeri severozahod – jugovzhod v dolžini 5,75 m in širini okoli 0,8 m. Kamnita struktura se je nahajala v plitkem vkopu (SE 010), ki sega v arheološko sterilno ilovnato podlago (SE 008) in smo ga dokumentirali v TJ 2 in 4, nadaljuje pa se v smeri proti TJ 3. Ostaline kamnite strukture ležijo na globini okoli 45 cm, tako da jih je prekrivala njivska površina. Namembnost odkrite kamnite strukture ostaja še neznana. V TJ 3 je bila neposredno pod recentnim nasutjem in travnato površino dokumentirana kamnita geološka osnova (SE 009), ki je ponekod segala celo nad površje. Med posameznimi apnenčastimi balvani smo opazili neko precej ravno, domnevno antropogeno linijo kamnov, ki smo jo pogojno opredelili kot vkop (SE 014) in v njega bolj ali manj nametano kamenje (SE 015). Ta, pogojno rečeno, struktura naj bi povezovala posamezne gmote žive skale med seboj. Tudi pogled na ostale dele žive skale zbuja občutek, da so bile te skale v preteklosti vsaj delno namerno preoblikovane. Časovna opredelitev morebitnih tovrstnih posegov je nedoločljiva. Morda gre zgolj za izravnavo območja za potrebe obdelovanja in povečanja njive. Kamniti geološki podlagi (SE 009) smo sicer lahko sledili na celotnem jugozahodnem, zahodnem, severnem in severovzhodnem delu obravnavanega območja. Arheološko sterilna ilovnata podlaga (SE 008) se po celotnem območju nahaja nad in med kamnito geološko osnovo in se vidno debeli od severa-severozahoda proti jugu-jugovzhodu, kjer se verjetno nahaja večja kotanja zapolnjena s to ilovnato zemljino.

V okviru arheološke raziskave je bilo evidentiranih 19 artefaktov, ki so bili vzorčeni znotraj posamičnih stratigrafskih enot. Najdbe pripadajo dvem časovnim obdobjem in sicer prazgodovini ter novemu vek, 6 najdb pa je časovno neopredeljivih. Novoveške najdbe lahko pripišemo obdelovanju njive in različnim nasipavanjem, prazgodovinske najdbe pa so glede na bližino prazgodovinskih arheoloških struktur (gomile, naselbina) in tudi glede na odkrite strukture pričakovane. Še najbolj časovno izpovedna je fragmentirana bronasta latenska žičnata fibula, ki je bila odkrita na nivoju SE 012 v TJ 2. Časovno bi jo lahko opredelili v čas 2. oz. 1. stoletja pred n. št.. Glede na distribucijo in vrsto najdb bi lahko rekli, da odkrite arheološke strukture najverjetneje pripadajo obdobju prazgodovine oziroma obdobju železne dobe.

Arheološke raziskave na območju gradnje stanovanjskega objekta in ureditve okolice so potrdile prisotnost arheoloških ostalin (najverjetneje) iz prazgodovinskega obdobja. Interpretacija vseh odkritih struktur (tlakovana površina, kamniti strukturi) je zaradi skorajda popolne odsotnosti najdb zelo otežena. Kljub temu lahko v tem trenutku podamo vsaj tri hipoteze:

1: Morda gre za **ostanek prazgodovinskega (?) bivalnega ali gospodarskega objekta**, pri čemer nekoliko preseneča popolna odsotnost najdb (lončenina, kosti), bivalnih elementov kot so ognjišče ali vkopi za stojke, plasti hodnih površin z značilnimi ostanki sedimenta na njih, oglja ipd. Zanimiva je tudi sama lokacija na območju starejšezelznodobnega gomilnega grobišča. Zaenkrat se kaže, da gre za latensko poselitev, kar bi lahko nakazovala odkrita bronasta latenska žičnata fibula in tudi bližina latenskodobnih struktur (sledi metalurške dejavnosti na bližnji Kojini) in najdb (prvi latenski grobovi na terasi jugovzhodno od območja naših raziskav). V prid hipotezi pa govori utrjena platforma kot hodna površina (vendar brez sedimentov na njej!), kamniti strukturi kot temelji za leseno nadzidavo.

2: Glede na možne primerjave odkritega tlaka z ostalinami z nekaterih tujih latenskodobnih svetišč, se poraja vprašanje ali ne gre morebiti za **ostanek prazgodovinskega (?) kultnega prostora**. V tem primeru lahko tlakovano površino razumevamo kot osrednji del svetega prostora, ki je bil zamejen s kamnito strukturo. Pomenljiva je tudi lokacija v neposredni bližini gomilnega grobišča, kjer bi lahko pričakovali obredni prostor ali celo obredno ploščad.

3: Še vedno pa ni izključena možnost, da gre za **ostanek starejšezelznodobne gomile**, ki je bila tekom let, predvsem z oranjem, popolnoma izravnana ter v zgornjem delu uničena. Čeprav nismo odkrili nobenih vkopov za grobove, ostalih grobnih konstrukcij ali značilno grobnih najdb, se poraja vprašanje ali ni kamnita struktura ob tlakovani površini del venca gomile; samo tlakovano površino pa lahko primerjamo z ostalinami odkritimi pri izkopavanju bližnje Tratarjeve gomile (Gomile 5).

Sašo Porenta

3. OPISI PLASTI IN STRUKTUR

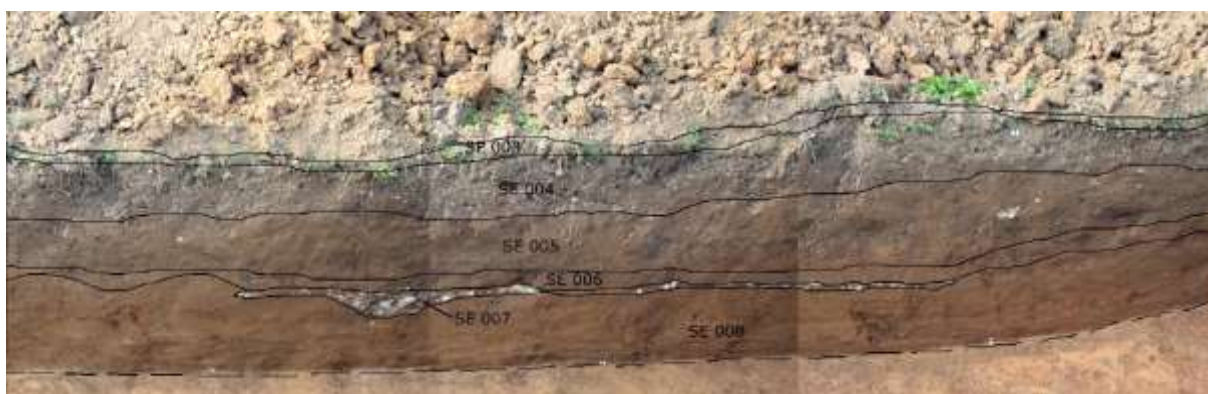
TJ 1, Profil 1 (P1), severozahodni profil (d = 24,8 m; š = 1,6 m; g = 1,35 m (povprečna)), smer JZ - SV

Sl. 9: Sestavljen pogled na 1/4 severozahodnega profila TJ 1 z interpretiranimi plastmi (foto, sestavil in interpretacija: S. Porenta).

Sl. 10: Sestavljen pogled na 2/4 severozahodnega profila TJ 1 z interpretiranimi plastmi (foto, sestavil in interpretacija: S. Porenta).

Sl. 11: Sestavljen pogled na 3/4 severozahodnega profila TJ 1 z interpretiranimi plastmi (foto, sestavil in interpretacija: S. Porenta).

Sl. 12: Sestavljen pogled na 4/4 severozahodnega profila TJ 1 z interpretiranimi plastmi (foto, sestavil in interpretacija: S. Porenta).

- SE 003:** 0 – 10 cm; travnata ruša in humozna plast, temno sivkasto rjave barve (10 YR 4/2), rahlo sprijete konsistence, sestavljena iz: 60 % glinenega melja, 25 % prekoreninjene travnate ruše in 15 % apnenčevih kamnov (do 4 cm).
Interpretacija: Travnata ruša in humozna zemljina. Današnja hodna površina.
- SE 001:** 10 – 60 cm; nasutje rumenkasto rjave barve (10 YR 5/4), zbite do trdno sprijete konsistence, sestavljeno iz: 86 % meljaste gline in 10 % peska; z vključki apnenčevih kamnov (do 15 cm, 2%), opek (do 10 cm, 1%) in betona (do 10 cm, 1%).
Opombe: Pod cesto Stična – Vir, v 1/4 profila. Se izklini proti SV. Premetana ilovica in drug nasipni material. Plastika in druge recentne smeti.
Interpretacija: Recentno premešano nasutje pod cesto.
- SE 002:** 60 – 95 cm; nasutje zelo temno sivkasto rjave barve (10 YR 3/2), trdno do rahlo sprijete konsistence, sestavljeno iz: 80 % glinenega melja in 15 % peska; z vključki apnenčevih kamnov (do 12 cm, 2%), opek (do 10 cm, 2%) in oglja (do 2 cm, 1%).
Opombe: Pod cesto Stična – Vir, v 1/4 profila. Se izklini na 3,8 m proti SV. Močno premešano.
Interpretacija: Recentno premešano nasutje pod cesto.
- SE 004:** 8 – 40 cm; plast temno sivkasto rjave barve (10 YR 4/2), trdno do rahlo sprijete konsistence, sestavljena iz: 86 % glinenega melja in 10 % peska; z vključki apnenčevih kamnov (do 15 cm, 3%), opek (do 7 cm, 1%) in oglja (do 2 cm, 1%).
Opombe: Premešano zaradi oranja. Recentni, moderni in novoveški material, vendar ga je zelo malo. Mogoče je bila zemljina tudi delno nasuta za povečanje debeline njivske plasti.
Interpretacija: Nedavna njivska površina.
- SE 005:** 40 – 65 cm; plast temno rumenkaste rjave barve (10 YR 4/4), trdno sprijete konsistence, sestavljena iz: 59 % glinenega melja in 39 % meljaste gline; z vključki apnenčevih kamnov (do 8 cm, 1%), in drobci oglja (manj kot 1 cm, 1%).
Opombe: Precej čista in homogena. Verjetno gre za staro humozno plast. Ni premešana. Mogoče E horizont.
Interpretacija: Morda gre za hodno površino v času po prazgodovini.
- SE 006:** 65 – 77 cm; plast zelo temno sivkasto rjave barve (10 YR 3/2), zbite konsistence, sestavljena iz: 50 % glinenega melja in 49 % meljaste gline; z vključki apnenčevih kamnov (do 10 cm, 1%).
Opombe: Podobna je SE 005 in tudi 008. Morda gre za hodno površino v prazgodovini. Vmes kovinski oksidi. Težko jo ločiš od SE 005. Mogoče E horizont.
Interpretacija: Morda gre za hodno površino v času prazgodovine.

- **SE 007:** 77 – 97 cm; povprečna debelina sicer okoli 10 cm; dolžina 3,7 m; plast oziroma struktura temno rumenkasto rjave barve (10 YR 4/4), zbite do trdno sprijete konsistence, sestavljena iz: 50 % grušča, 30 % apnenčevih kamnov (do 12 cm), 10 % glinenega melja in 10 % meljaste gline.
*Opombe: Utrditveno nasutje. Ravno. Zgleda kot neko tlakovanje. Ima precej ravne robove na jugozahodni in severovzhodni strani, kjer smo dobili konec te strukture. Kamni so delno zaobljeni. Rahlo nagnjena in pada od severozahoda proti jugovzhodu. Verjetno sledi naravnemu padcu terena ali pa se je pogreznila zaradi naravnih dejavnikov (mehek teren).
Interpretacija: Kamnito – gruščnato prazgodovinsko (?) tlakovanje.*
- **SE 008:** 97 – 135 cm; plast močno rjave (7.5 YR 4/6) in rumenkasto rjave barve (10 YR 5/6), zbite konsistence, sestavljena iz: 97 % meljaste gline; z vključki kovinskih oksidov (do 3 cm, 3%).
*Opombe: Kovinski oksidi se mestoma združujejo v večje (do premera 15 cm) konkracije. Verjetno sta dve različni plasti, ki prehajata iz ene v drugo. Debelina je odvisna od spodaj ležeče kamnite geološke osnove.
Interpretacija: Arheološko sterilna ilovnata zemljina.*
- **SE 009:** 65 – 135 cm; plast trde konsistence, sestavljena iz: 100 % apnenčevih kamnov.
*Opombe: Bolj v obliki samic, v TJ 3 pa kot povezana kamnita gmota. Nahaja se bolj na SZ, S, SV območja. Vidne v SV vogalu TJ 1.
Interpretacija: Apnenčeva kamnita matična geološka osnova.*

TJ 2, Tloris 1 (T 1) (d = 20 m; š = 1,6 m; g = 0,55 m (na robovih TJ bolj globoka), smer JZ - SV

Sl. 13: Sestavljen tlorisni pogled na TJ 2 z interpretiranimi plastmi (foto, sestavil in interpretacija: S. Porenta).

Sl. 14: Sestavljen tlorisni pogled na arheološke strukture v TJ 2 z interpretiranimi plastmi (foto, sestavil in interpretacija: S. Porenta).

- SE 011:** suhozidna kamnita struktura na globini 45 cm; dokumentirana dolžina 5,75 m, širina 0,75 – 0,8 m, višina 0,35 m (iz nivoja vkopa višina 20 cm); orientirana v smeri SZ – JV; zbite do trdno sprijete konsistence, sestavljena iz: 80 % apnenčevih kamnov (5-60 cm) in 20 % meljaste gline temno rumenkasto rjave barve (10 YR 4/4).

Opombe: Kamni so bolj ali manj nametani v plitek vkop. Ni lic. Ena linija kamnov v višino. Zgornji del strukture je verjetno uničen zaradi oranja. Rahlo vijuga. Se nadaljuje proti TJ 3.

Interpretacija: Suhozidna kamnita struktura – prazgodovinska (?).
- SE 010:** vkop za suhozidna kamnito strukturo SE 011; dokumentirana dolžina 5,75 m, širina 0,75 – 0,8 m, globina 0,15 m; orientiran v smeri SZ – JV.

Opombe: Plitek vkop. Rahlo vijuga.

Interpretacija: Vkop za suhozidno kamnito strukturo SE 011.
- SE 007:** na globini 55 cm; povprečna debelina okoli 10 cm, dokumentirana širina 8,1 m (smer JZ – SV); plast oziroma struktura temno rumenkasto rjave barve (10 YR 4/4), zbite do trdno sprijete konsistence, sestavljena iz: 50 % grušč, 30 % apnenčevih kamnov (do 12 cm), 10 % glinenega melja in 10 % meljaste gline.

Opombe: Utrditveno nasutje. Ravno. Zgleda kot neko tlakovanje. Ima precej ravne robove na jugozahodni in severovzhodni strani, kjer smo dobili konec te strukture. Kamni so delno zaobljeni. Rahlo nagnjena in pada od severozahoda proti jugovzhodu. Verjetno sledi naravnemu padcu terena ali pa se je pogreznila zaradi naravnih dejavnikov (mehek teren).

Interpretacija: Kamnito – gruščnato prazgodovinsko (?) tlakovanje.
- SE 012:** na globini 55 cm; dokumentirana dolžina 1,7 m, širina 1 m; plast močno rjave (7.5 YR 4/6) in rumenkasto rjave barve (10 YR 5/6), zbite do trno sprijete konsistence, sestavljena iz: 97 % meljaste gline; z vključki kovinskih oksidov (do 3 cm, 3%).

Opombe: Plast je opredeljena pogojno. Opazili smo razliko med SE 008 in Se 012, ker je 012 malenkost bolj grudičasta in zgleda kot premetana SE 008. Na njeni površini je ležala fragmentirana latenska žičnata fibula (PN 001).

Interpretacija: Premetana sterilna ilovnata zemljina SE 008.

- **SE 008:** na globini 55 cm; plast močno rjave (7.5 YR 4/6) in rumenkasto rjave barve (10 YR 5/6), zbite konsistence, sestavljena iz: 97 % meljaste gline; z vključki kovinskih oksidov (do 3 cm, 3%).
Opombe: Kovinski oksidi se mestoma združujejo v večje (do premera 15 cm) konkracije. Verjetno sta dve različni plasti, ki prehajata iz ene v drugo. Debelina je odvisna od spodaj ležeče kamnite geološke osnove.
Interpretacija: Arheološko sterilna ilovnata zemljina.
- **SE 009:** na globini 35 cm; plast trde konsistence, sestavljena iz: 100 % apnenčevih kamnov.
Opombe: Bolj v obliki samic.
Interpretacija: Apnenčeva kamnita matična geološka osnova.

TJ 3, Tloris 2 (T 2) (d = 14 m; š = 1,6 m; g = povprečna 0,4 – 0,5 m), smer JZ - SV

Sl. 15: Sestavljen tlorisni pogled na TJ 3 z interpretiranimi plastmi (foto, sestavil in interpretacija: S. Porenta).

- **SE 003:** 0 – 10 cm; travnata ruša in humozna plast, temno sivkasto rjave barve (10 YR 4/2), rahlo sprijete konsistence, sestavljena iz: 60 % glinenega melja, 25 % prekoreninjene travnate ruše in 15 % apnenčevih kamnov (do 4 cm).
Interpretacija: Travnata ruša in humozna zemljina. Današnja hodna površina.
- **SE 013:** 10 – 40 cm; nasutje zelo temno sivkasto rjave barve (10 YR 3/2), trdno do rahlo sprijete konsistence, sestavljeno iz: 60 % glinenega melja in 15 % peska; z vključki apnenčevih kamnov (do 10 cm, 2%), opek (do 7 cm, 2%) in oglja (do 2 cm, 1%).
Opombe: Premešano (moderno) recentno nasutje na Z, SZ in S robu obravnavanega območja. Zelo podobna SE 002. Meljasta glina je ilovica, ki je bila pripeljana od drugje. Tu so navozili nekaj kamionov zemljine za zasutje skal in izravnavo območja. Ni na fotografiji.
Interpretacija: Recentno (moderno) premešano nasutje pod cesto oziroma ulico.
- **SE 015:** suhozidna kamnita struktura na globini 40 cm; dolžina 2,45 m, širina 0,6 – 0,75 m; orientirana v smeri JZ – SV; zbite do trde konsistence, sestavljena iz: 75 % apnenčevih kamnov (20-60 cm) in 25 % meljaste gline rumenkasto rjave (10 YR 5/6) in močno rjave (7.5 YR 4/6) barve.
Opombe: Struktura je določena pogojno. Opazili smo, da gre mogoče za kamnito strukturo, ki povezuje dva bloka živih skal. Kamni so bolj ali manj nametani v vkop.
Interpretacija: Suhozidna kamnita struktura – prazgodovinska (?).
- **SE 014:** vkop za suhozidna kamnito strukturo SE 015; dolžina 2,45 m, širina 0,6 – 0,75 m; orientiran v smeri JZ – SV.
Opombe: Vkop je določen pogojno.
Interpretacija: Vkop za suhozidno kamnito strukturo SE 015.
- **SE 008:** že na globini 15 cm; plast močno rjave (7.5 YR 4/6) in rumenkasto rjave barve (10 YR 5/6), zbite konsistence, sestavljena iz: 97 % meljaste gline; z vključki kovinskih oksidov (do 3 cm, 3%).
Opombe: Kovinski oksidi se mestoma združujejo v večje (do premera 15 cm) konkcije. Verjetno sta dve različni plasti, ki prehajata iz ene v drugo. Debelina je odvisna od spodaj ležeče kamnite geološke osnove.
Interpretacija: Arheološko sterilna ilovnata zemljina.
- **SE 009:** že na globini 5 cm; plast trde konsistence, sestavljena iz: 100 % apnenčevih kamnov.
Opombe: Bolj v obliki samic. V tem delu je mogoče delno umetno preoblikovana oziroma zravnana.
Interpretacija: Apnenčeva kamnita matična geološka osnova.

TJ 4 (delno TJ 2), Tloris 3 (T 3) (d = 5 m; š = 1,6 – 2,75 m; g = povprečna 0,55 m), smer SZ - JV

Sl. 16: Sestavljen tlorisni pogled na arheološke strukture v TJ 4 in delno v TJ 2 z interpretiranimi plastmi (foto, sestavil in interpretacija: S. Porenta).

- SE 011:** suhozidna kamnita struktura na globini 45 cm; dokumentirana dolžina 5,75 m, širina 0,75 – 0,8 m, višina 0,35 m (iz nivoja vkopa višina 20 cm); orientirana v smeri SZ – JV; zbite do trdno sprijete konsistence, sestavljena iz: 80 % apnenčevih kamnov (5-60 cm) in 20 % meljaste gline temno rumenkasto rjave barve (10 YR 4/4).
Opombe: Kamni so bolj ali manj nametani v plitek vkop. Ni lic. Ena linija kamnov v višino. Zgornji del strukture je verjetno uničen zaradi oranja. Rahlo vijuga. Se nadaljuje proti TJ 3.
Interpretacija: Suhozidna kamnita struktura – prazgodovinska (?).
- SE 010:** vkop za suhozidna kamnito strukturo SE 011; dokumentirana dolžina 5,75 m, širina 0,75 – 0,8 m, globina 0,15 m; orientiran v smeri SZ – JV.
Opombe: Plitek vkop. Rahlo vijuga.
Interpretacija: Vkop za suhozidno kamnito strukturo SE 011.
- SE 007:** na globini 55 cm; povprečna debelina okoli 10 cm, dokumentirana širina 8,1 m (smer JZ – SV); plast oziroma struktura temno rumenkasto rjave barve (10 YR 4/4), zbite do trdno sprijete konsistence, sestavljena iz: 50 % grušč, 30 % apnenčevih kamnov (do 12 cm), 10 % glinenega melja in 10 % meljaste gline.
Opombe: Utrditveno nasutje. Ravno. Zgleda kot neko tlakovanje. Ima precej ravne robove na jugozahodni in severovzhodni strani, kjer smo dobili konec te strukture. Kamni so delno zaobljeni. Rahlo nagnjena in pada od severozahoda proti jugovzhodu. Verjetno sledi naravnemu padcu terena ali pa se je pogreznila zaradi naravnih dejavnikov (mehek teren).
Interpretacija: Kamnito – gruščnato prazgodovinsko (?) tlakovanje.
- SE 012:** na globini 55 cm; dokumentirana dolžina cca. 7 m, širina cca. 2 m; plast močno rjave (7.5 YR 4/6) in rumenkasto rjave barve (10 YR 5/6), zbite do trno sprijete konsistence, sestavljena iz: 97 % meljaste gline; z vključki kovinskih oksidov (do 3 cm, 3%).

Opombe: Plast je opredeljena pogojno. Opazili smo razliko med SE 008 in Se 012, ker je 012 malenkost bolj grudičasta in zgleda kot premetana SE 008. Na njeni površini je ležala fragmentirana latenska žičnata fibula (PN 001).

Interpretacija: Premetana sterilna ilovnata zemljina SE 008.

- **SE 008:** na globini 55 cm; plast močno rjave (7.5 YR 4/6) in rumenkasto rjave barve (10 YR 5/6), zbite konsistence, sestavljena iz: 97 % meljaste gline; z vključki kovinskih oksidov (do 3 cm, 3%).

Opombe: Kovinski oksidi se mestoma združujejo v večje (do premera 15 cm) konkracije. Verjetno sta dve različni plasti, ki prehajata iz ene v drugo. Debelina je odvisna od spodaj ležeče kamnite geološke osnove.

Interpretacija: Arheološko sterilna ilovnata zemljina.

TJ 5 (delno TJ 2), Tloris 4 (T 4) (d = 4,5 m; š = 1,6 m; g = povprečna 0,55 m), smer SZ - JV

Sl. 17: Tlorisni pogled na arheološke strukture v TJ 5 in delno v TJ 2 z interpretiranimi plastmi (foto in interpretacija: S. Porenta).

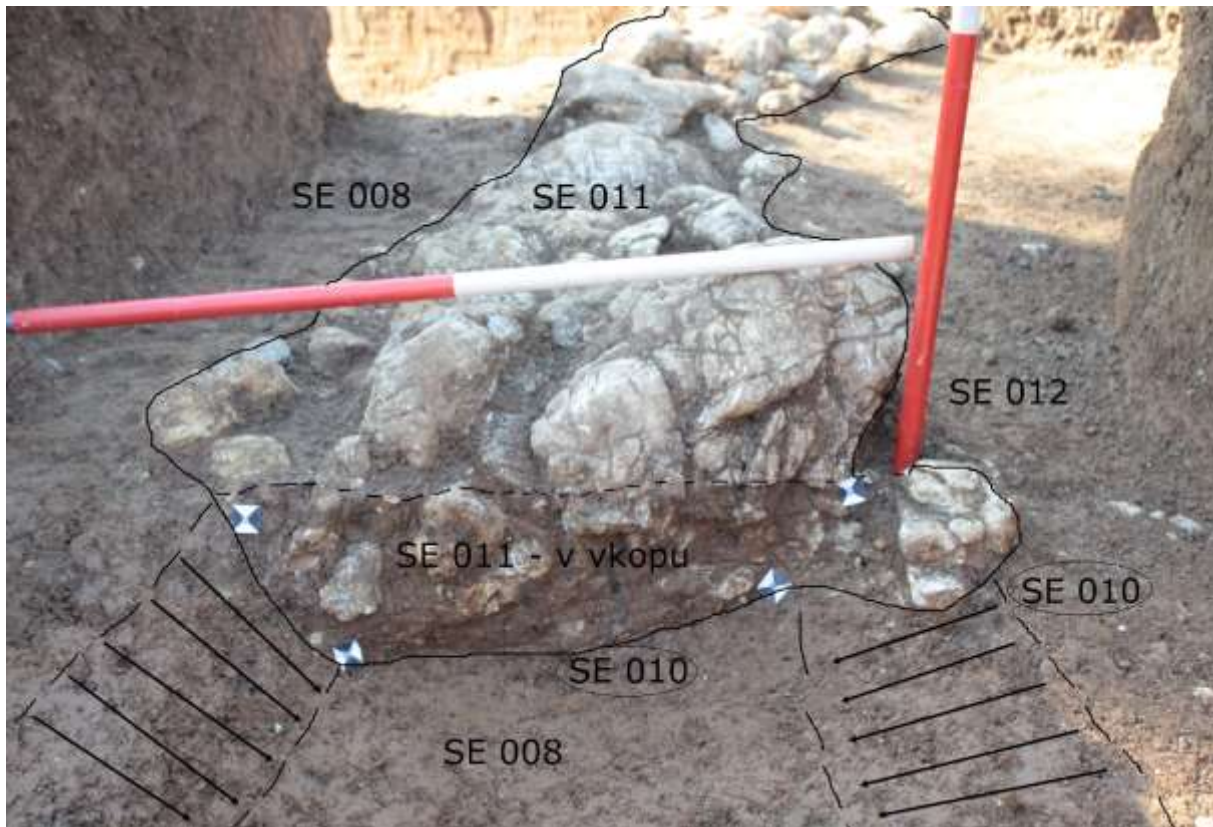
- **SE 007:** na globini 55 cm; povprečna debelina okoli 10 cm, dokumentirana širina 8,1 m (smer JZ – SV); plast oziroma struktura temno rumenkasto rjave barve (10 YR 4/4), zbite do trdno sprijete konsistence, sestavljena iz: 50 % grušča, 30 % apnenčevih kamnov (do 12 cm), 10 % glinenega melja in 10 % meljaste gline.

Opombe: Utrditveno nasutje. Ravno. Zgleda kot neko tlakovanje. Ima precej ravne robove na jugozahodni in severovzhodni strani, kjer smo dobili konec te strukture. Kamni so delno zaobljeni. Rahlo nagnjena in pada od severozahoda proti jugovzhodu. Verjetno sledi naravnemu padcu terena ali pa se je pogreznila zaradi naravnih dejavnikov (mehek teren).

Interpretacija: Kamnito – gruščnato prazgodovinsko (?) tlakovanje.

TJ 4, Profil 2 (P 2), presek skozi strukturo SE 011

Sl. 18: Pogled na presek strukture SE 011 v TJ 4 z interpretiranimi plastmi (foto in interpretacija: S. Porenta).

- **SE 011:** suhozidna kamnita struktura na globini 45 cm; dokumentirana dolžina 5,75 m, širina 0,75 – 0,8 m, višina 0,35 m (iz nivoja vkopa višina 20 cm); orientirana v smeri SZ – JV; zbite do trdno sprijete konsistence, sestavljena iz: 80 % apnenčevih kamnov (5-60 cm) in 20 % meljaste gline temno rumenkasto rjave barve (10 YR 4/4).
Opombe: Kamni so bolj ali manj nametani v plitek vkop. Ni lic. Ena linija kamnov v višino. Zgornji del strukture je verjetno uničen zaradi oranja. Rahlo vijuga. Se nadaljuje proti TJ 3.
Interpretacija: Suhozidna kamnita struktura – prazgodovinska (?).
- **SE 010:** vkop za suhozidna kamnito strukturo SE 011; dokumentirana dolžina 5,75 m, širina 0,75 – 0,8 m, globina 0,15 m; orientiran v smeri SZ – JV.
Opombe: Plitek vkop. Rahlo vijuga.
Interpretacija: Vkop za suhozidno kamnito strukturo SE 011.
- **SE 008:** na globini 55 cm; plast močno rjave (7.5 YR 4/6) in rumenkasto rjave barve (10 YR 5/6), zbite konsistence, sestavljena iz: 97 % meljaste gline; z vključki kovinskih oksidov (do 3 cm, 3%).
Opombe: Kovinski oksidi se mestoma združujejo v večje (do premera 15 cm) konkracije. Verjetno sta dve različni plasti, ki prehajata iz ene v drugo. Debelina je odvisna od spodaj ležeče kamnite geološke osnove.
Interpretacija: Arheološko sterilna ilovnata zemljina.

4. NAJDBE

V okviru arheološke raziskave je bilo evidentiranih 19 artefaktov (Grafikona 1 in 2, Tabela 1, Slika 24), ki so bili vzorčeni znotraj posamičnih stratigrafskih enot. Pobrane so bile vse opažene najdbe, z izjemo recentnih in modernih artefaktov.

Najdbe pripadajo dvem časovnim obdobjem in sicer prazgodovini (7 najdb, 36,8 %) ter novemu veku (6 najdb, 31,6 %), 6 najdb (31,6 %) pa je časovno neopredeljivih (železni predmeti in kosti). Glede na stratigrafsko sliko območja najdbe ustrezajo časovni opredelitvi. Novoveške najdbe lahko pripišemo obdelovanju njive in različnim nasipavanjem, prazgodovinske najdbe pa so glede na bližino prazgodovinskih arheoloških struktur (gomile, naselbina) in tudi glede na odkrite strukture pričakovane. Vsekakor je potrebno omeniti, da preseneča majhno število odkritih prazgodovinskih najdb, predvsem lončenine, saj sta bila odkrita le 2 fragmenta prazgodovinske lončenine in en fragment (nedoločene) prazgodovinske keramike. K prazgodovinskim najdbam smo prisodili še 3 železne predmete, katerih namembnosti se ne da določiti, vendar smo jih glede na stratigrafsko lego umestili v obdobje prazgodovine. Še najbolj časovno izpovedna je fragmentirana bronasta latenska žičnata fibula, ki je bila odkrita na nivoju SE 012 v TJ 2. Časovno bi jo lahko opredelili v čas 2. oz. 1. stoletja pred n. št.. Podobna fibula je bila v bližini že odkrita, vendar o najdbi nimamo pravih najdiščnih podatkov in konteksta, v kateri se je nahajala.¹⁷

Največ najdb izvira iz nasute plasti SE 013 v TJ 3 in sicer 12, kar pomeni 63,2 %. Iz TJ 2 (iz različnih plasti) izvira 6 najdb ali 31,6 %, ena najdba (5,3 %) pa je bila odkrita v TJ 5 (SE 007).

Glede na distribucijo in vrsto najdb bi lahko rekli, da odkrite arheološke strukture najverjetneje pripadajo obdobju prazgodovine oziroma obdobju železne dobe.

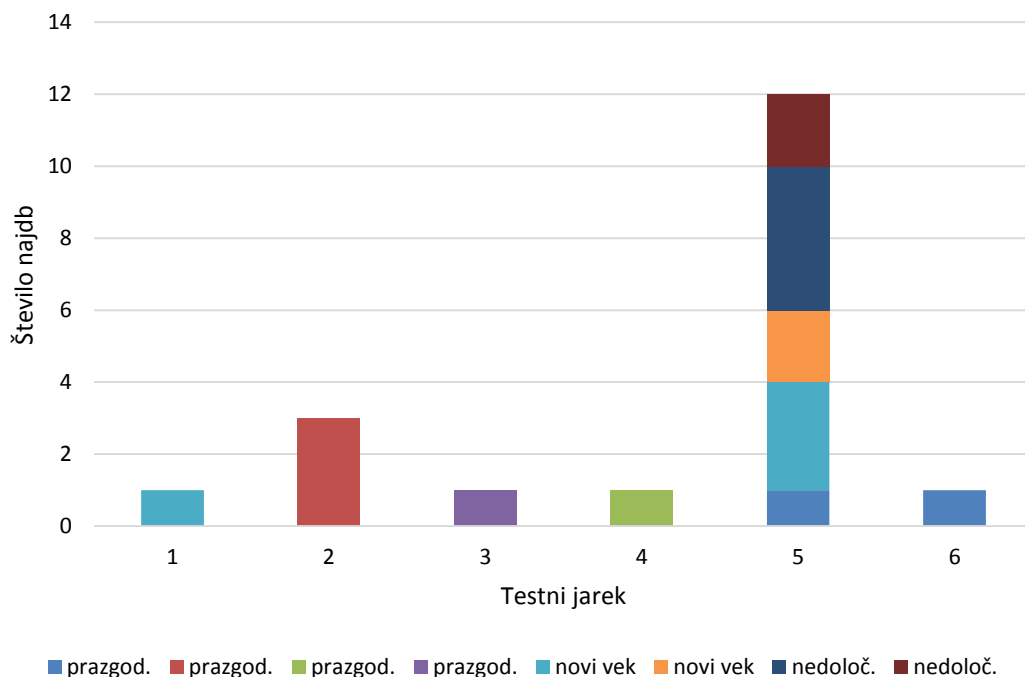
		DATACIJA								Skupaj
		prazgod.				novi vek		nedoloč.		
TJ	SE	lonč.	Fe	bron	ned.	lonč.	k.g.m.	Fe	kost	
TJ 2 (1)	004					1				1
TJ 2 (2)	007		3							3
TJ 2 (3)	011				1					1
TJ 2 (4)	012			1						1
TJ 3 (5)	013	1				3	2	4	2	12
TJ 5 (6)	007	1								1
Skupaj		2	3	1	1	4	2	4	2	19
Procentualno		10,5%	15,8%	5,3%	5,3%	21,1%	10,5%	21,1%	10,5%	100%
Skupaj datacija		7				6		6		19
Skupaj procentualno		36,8%				31,6%		31,6%		100%

Tabela 1: Prikaz količine najdb glede na vrsto, obdobje in stratigrafsko enoto (SE); **prazgod.** – prazgodovina, **nedoloč.** – nedoločljivo, **lonč.** - lončenina, **k.g.m.** – keramični gradbeni material, **Fe** – železo, **ned.** - nedoločeno. Številke v oklepajih pri testnih jarkih (TJ) se navezujejo na podatke v Grafikonu 1.

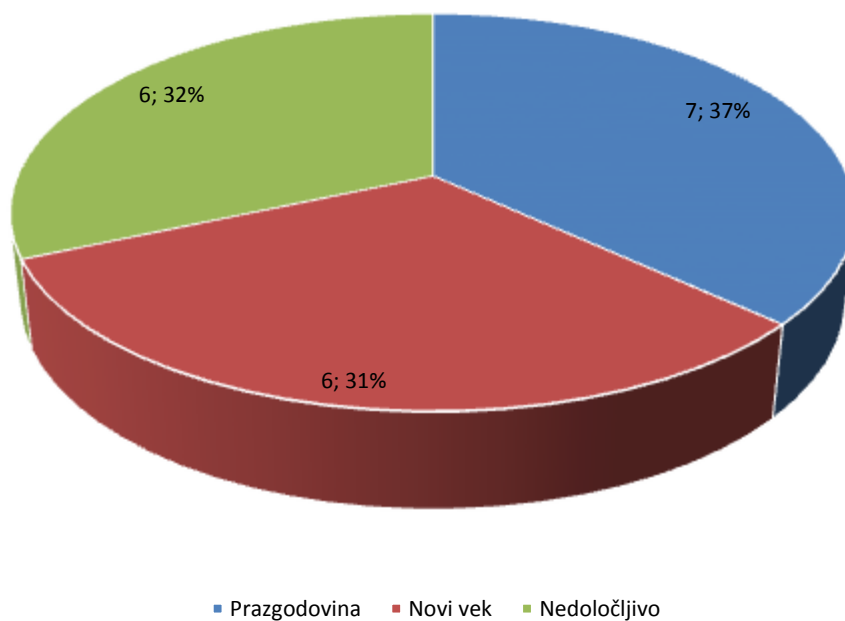
¹⁷ GABROVEC, S. et al. 2006, Tab. 185:20, str. 460; FREY, O.-H., GABROVEC, S. 1969, str.7, sl. 4:2.

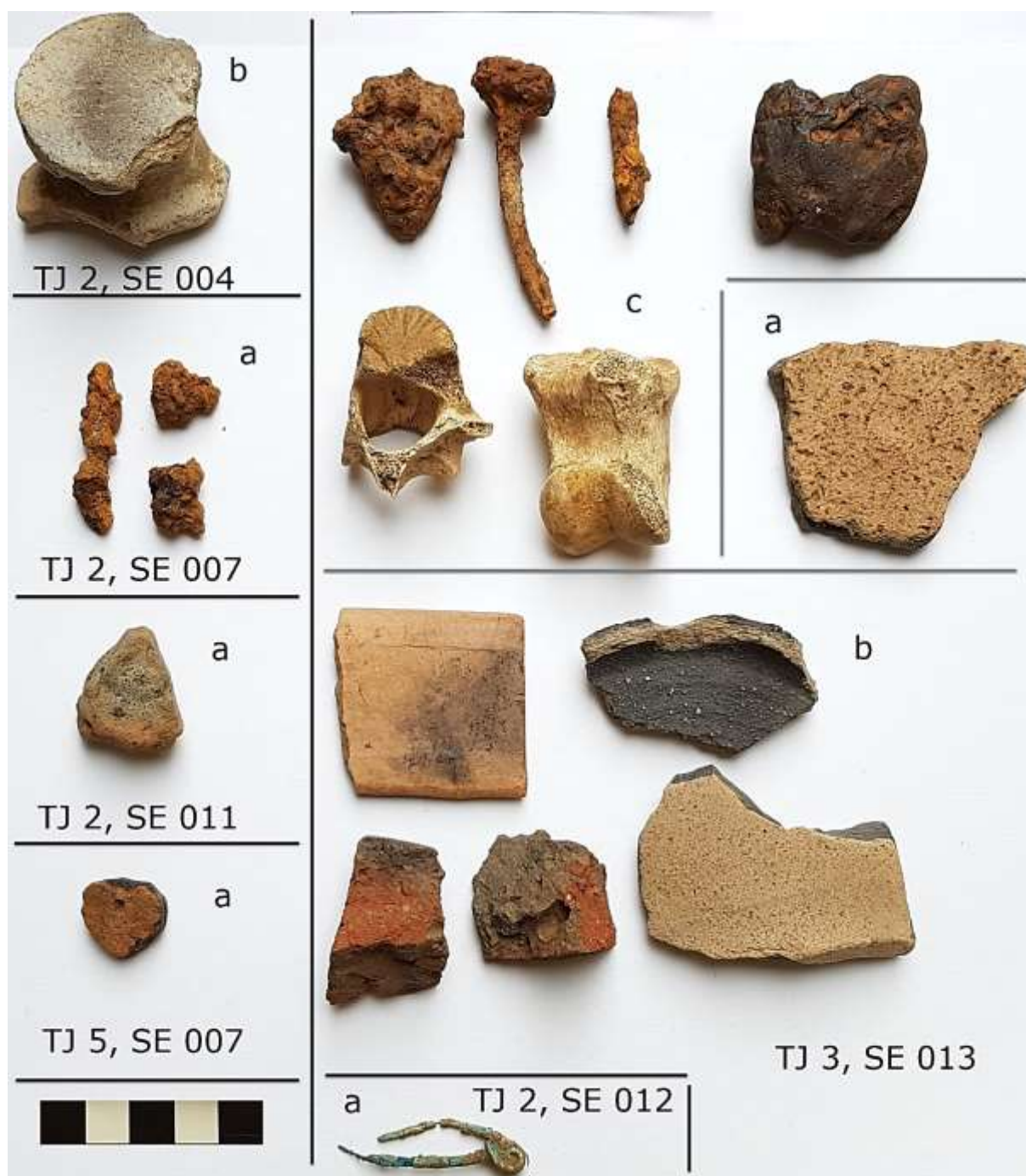

Grafikon 1: Najdbe glede na število, vrsto in obdobje

Grafikon 2: Prikaz skupne količine najdb glede na obdobje

Sl. 19: Evidentirane najdbe: **a** – prazgodovina, **b** – novi vek, **c** - nedoločljivo (foto: S. Porenta).

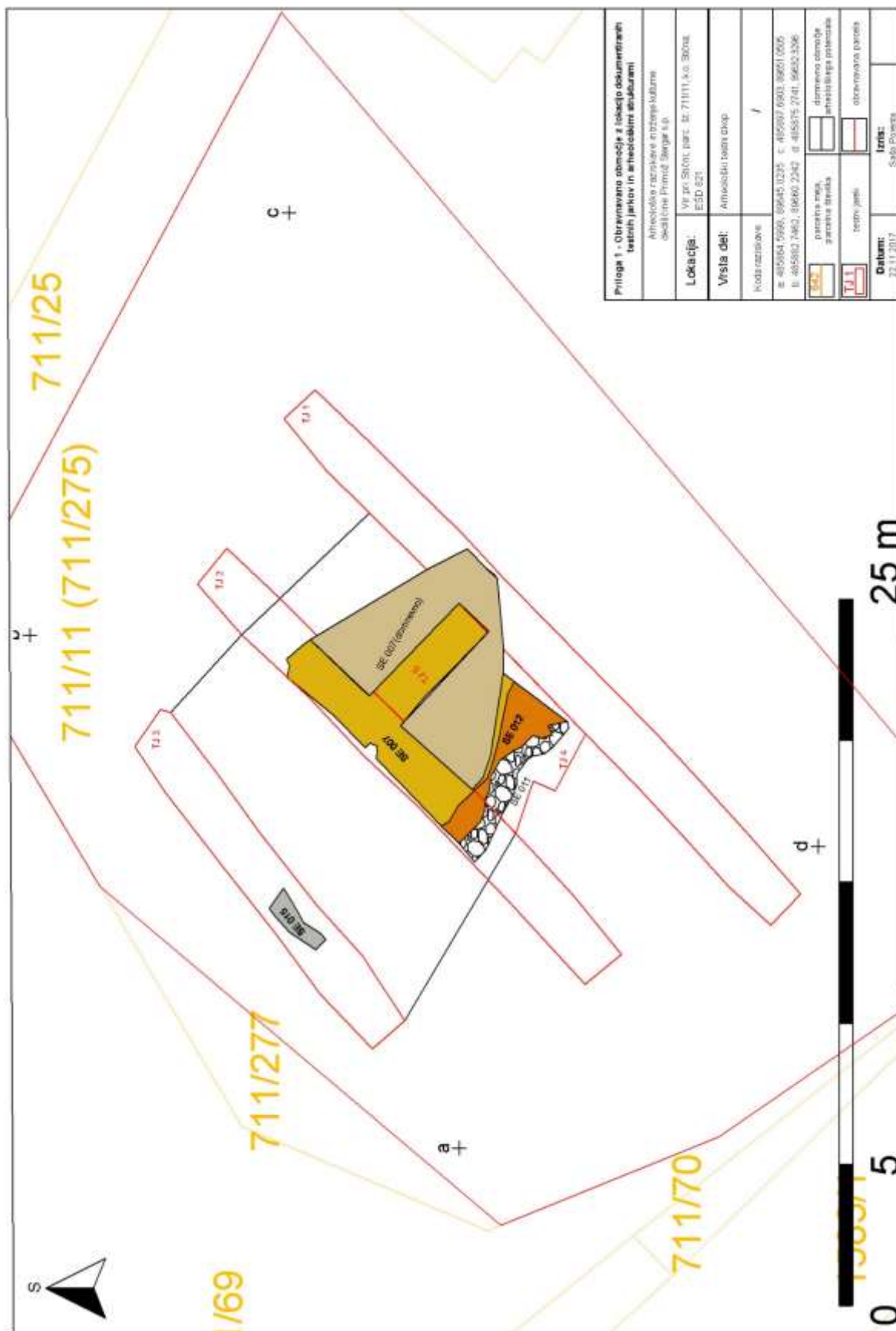

5. PREGLEDNI NAČRTI OBMOČJA RAZISKAVE

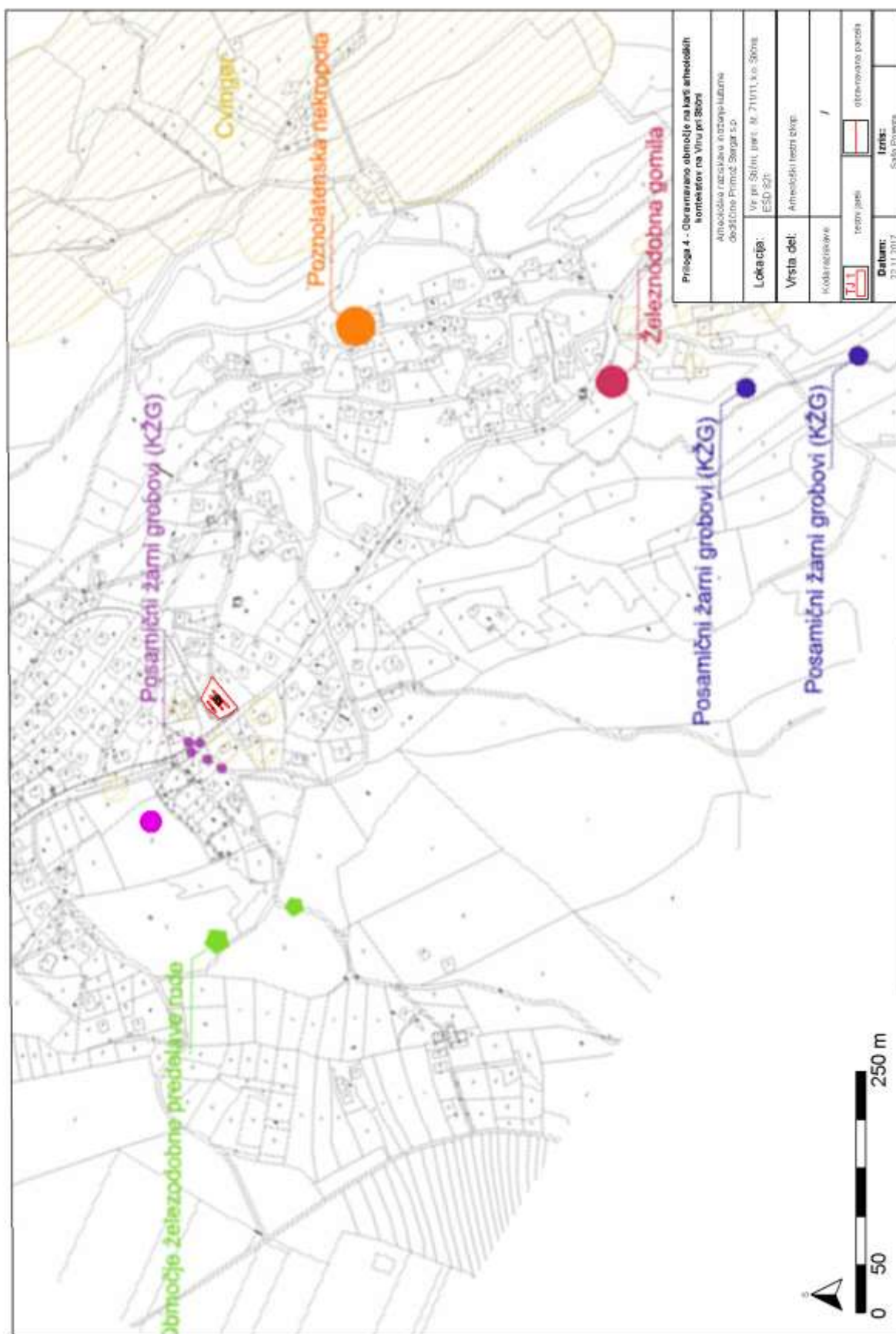
Priloga 1 – Obravnavano območje z lokacijo dokumentiranih testnih jarkov in arheološkimi strukturami

Priloga 3 – Obravnavano območje z lokacijo dokumentiranih testnih jarkov na ortofoto posnetku Vira pri Stični

Priloga 4 – Obravnavano območje na karti novoodkritih arheoloških kontekstov na Viru pri Stični

6. SLIKOVNE PRILOGE¹⁸

Sl. 20: Pogled proti jugozahodu na TJ 1.

Sl. 21: Pogled proti jugozahodu na TJ 2.

Sl. 22: Pogled proti severu na SE 007 v TJ 1.

¹⁸ Vse fotografije posnel Sašo Porenta.

Sl. 23: Pogled proti severovzhodu na TJ 2.

Sl. 24: Pogled proti jugozahodu na TJ 3.

Sl. 25: Pogled proti severu na SE 011 v TJ 2.

Sl. 26: Pogled proti severovzhodu na TJ 3.

Sl. 27: Pogled proti vzhodu na SE 011 v TJ 2 in TJ 4.

Sl. 28: Pogled proti severovzhodu na TJ 3, TJ 2, TJ 4 in TJ 5.

Sl. 29: Pogled proti severozahodu na SE 007 v TJ 4.

Sl. 30: Pogled proti jugovzhodu na SE 007 v TJ 4 in TJ 2.

Sl. 31: Pogled proti severu na SE 011 v TJ 4.

7. PODATKI O ARHIVU NAJDIŠČA

Arhiv najdišča obsega:

- terenski dnevnik
- 1 seznam SE z opisnimi listi (15 listov)
- 2 fotografiji interpretiranih profilov ter 5 fotografij interpretiranih tlorisov
- 1 seznam digitalnih fotografij (5 listov)
- 179 digitalnih fotografij (.jpg)
- 1 mala škatla izkopanega gradiva
- digitalni arhiv najdišča

Celoten arhiv je v hrambi na naslovu Anželova 19, 2250 Ptuj.

8. LITERATURA IN VIRI

DULAR, J., TECCO HVALA, S. 2007, *South-Eastern Slovenia in the Early Iron Age = Jugovzhodna Slovenija v starejši železni dobi*. Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 12. – Ljubljana: Inštitut za arheologijo ZRC SAZU, Založba ZRC.

FREY, O.-H., GABROVEC, S. 1969, K latenski poselitvi Dolenjske. *Arheološki vestnik* 20, str. 7-26.

GABROVEC, S. 1975, Stična. – V: Stane Gabrovec et al. (ur.), *Arheološka najdišča Slovenije (ANSI)*. Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1975, str. 197-198.

GABROVEC, S. 1990, Stična. – V: Danilo Breščak et al. (ur.), *Arheološka najdišča Dolenjske. Arheo – Dossier*. Novo mesto, str. 59-64.

GABROVEC, S. 1994, *Stična 1. Naselbinska izkopavanja / Siedlungsausgrabungen*. Katalogi in monografije 28. – Ljubljana: Narodni muzej Slovenije.

GABROVEC, S., KRUH, A., MURGELJ, I., TERŽAN, B. 2006, *Stična II/1. Gomile starejše železne dobe / Stična 2/1. Grabhügel aus der älteren Eisenzeit. Katalog*. Katalogi in monografije 37. Ljubljana: Narodni muzej Slovenije.

GABROVEC, S., TERŽAN, B. 2008, *Stična II/2. Gomile starejše železne dobe. Razprave / Stična 2/2. Grabhügel aus der älteren Eisenzeit. Studien*. Katalogi in monografije 38 [2010]. Ljubljana: Narodni muzej Slovenije.

GRAHEK, L. 2016, *Stična. Železnodobna naselbinska keramika / Iron Age settlement pottery*. Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 32. Ljubljana: Inštitut za arheologijo ZRC SAZU: Založba ZRC SAZU.

GRAHEK, L. 2017, Nova odkritja grobov iz starejše in mlajše železne dobe na Viru pri Stični = Newly discovered graves from the Early and Late Iron Age at Vir pri Stični. *Arheološki vestnik* 68, str. 197-244.

MLINARIČ, J. 1995, *Stiška opatija 1136 – 1784*. – Zbirka Monografije, Novo mesto.

PERKO, D. in OROŽEN ADAMIČ, M. 1998, *Slovenija. Pokrajine in ljudje*. – Ljubljana: Založba Mladinska knjiga, str. 460-471.

PORENTA, S., STERGAR, P. 2017, *Poročilo o arheološki raziskavi v kraju Vir pri Stični za gradnjo stanovanjskega objekta s pripadajočo infrastrukturo na zemljiščih 642/2, 642/3 (nekoč 642), k.o. Stična. EŠD 821 Vir pri Stični – Prazgodovinsko gradišče in gomilna grobišča*; Poročilo 1/2017, Celje.

STERGAR, P., PEKOVŠEK, M., PORENTA, S., ŽIŽEK, R. 2015, *Poročilo o izvedbi arheološkega dokumentiranja ob gradnji primarnega in sekundarnega kanalizacijskega omrežja na območju EŠD 821 – Vir pri Stični – Prazgodovinsko gradišče in gomilna grobišča, 29663 – Vir pri Stični – Arheološko najdišče Kojina*; Poročilo 10/2014, Celje.

<http://arkas.zrc-sazu.si/index.php?kaj=search.najdisce&id=&najdisce=VIR+PRI+STI%C8NI&kraj=&podrocje%5B0%5D=0&opredelitev=0&vrsta=0&datacija=0&btnSubmit=I%9A%E8i>
[zadnji dostop / 14.11.2017].

ARSO – Atlas okolja (skrbnik: Agencija RS za okolje).
http://gis.arso.gov.si/atlasokolja/profile.aspx?id=Atlas_Okolja_AXL%@Arso
[zadnji dostop / 14.11.2017].

ARZENAL – Virtualna zakladnica nacionalne dediščine ZRC SAZU (skrbnik: ZRC SAZU)
<http://www.arzenal.si/sobe/zbirke/arkas/najdisca>
[zadnji dostop / 14.11.2017]

Franciscejski kataster za Kranjsko (skrbnik: Arhiv Republike Slovenije).
<http://arsq.gov.si/Query/bild.aspx?VEID=230132&DEID=10&SQNZNR=1>
[zadnji dostop / 4.1.2017].

Geopedia – interaktivni spletni atlas in zemljevid Slovenije (skrbnik: Geodetski inštitut Slovenije).
http://www.geopedia.si/#T105_F6250:411_x486202_y89418_s15_b4 [zadnji dostop / 14.11.2017].

MAPIRE – Historical Maps of the Habsburg Empire - First Military Survey (1763-1787) (skrbnik: Arcanum)
<http://mapire.eu/en/map/firstsurvey/?bbox=1645182.8236674555%2C5769638.878278744%2C1654355.2670616768%2C5774435.30180364>
[zadnji dostop / 5.1.2017].

PISO – Prostorski informacijski sistem občin (skrbnik: Realis informacijske tehnologije d.o.o.).
http://www.geoprostor.net/piso/ewmap.asp?obcina=IVANCNA_GORICA
[zadnji dostop / 14.11.2017].

Reambulančni kataster za Kranjsko (skrbnik: Arhiv Republike Slovenije).
<http://arsq.gov.si/Query/bild.aspx?VEID=238925&DEID=10&SQNZNR=1>
[zadnji dostop / 4.1.2017].

RKD – Register nepremične kulturne dediščine (skrbnik: Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije).
<http://giskd6s.situla.org/giskd/> [zadnji dostop / 14.11.2017].

SHT - Slovenska historična topografija (skrbnik: ZRC SAZU Zgodovinski inštitut Milka Kosa)
<https://topografija.zrc-sazu.si/> - geslo: toponimi: Vir pri Stični [zadnji dostop / 14.11.2017].